

Giv
naturen
plads

Danmarks
Naturfredningsforening

KOMMUNALE NATURPOLITIKKER

– et inspirationskatalog

Titel: Kommunale naturpolitikker – et inspirationskatalog

Udgivet af: Danmarks Naturfredningsforening,
april 2019

Redaktion: 2. reviderede udgave 2023
Ann Berit Frostholm, Johannes Schjælde-Peronard
og Tine Nielsen Skaftø

Forsidefoto: Bert Wiklund

Layout: Prosit Grafik v. Philip K. Schneevoigt

Tryk: KLS PurePrint

Publikationen kan fås ved henvendelse til:

Danmarks Naturfredningsforening
Masnedøgade 20 · 2100 København Ø
Tlf. 3917 4000 · dn@dn.dk

Publikationen kan også downloades her:

www.dn.dk/haturkommuner

Kommentarer modtages gerne på naturkommuner@dn.dk

INDHOLD

FORORD.....	5	TRIN 6: FINANSIERING AF POLITIKKEN.....	26
TAK FOR BIDRAG.....	6	Muligheder for ekstern finansiering.....	26
LÆSEVEJLEDNING.....	6	TRIN 7: EVALUERING OG REVISION.....	28
INDLEDNING.....	6	Jævnlig evaluering af politikkens målopfyldelse.....	28
Kommunerne sidder med nøglen.....	6	Revision af politikken.....	29
Giv lyd til naturens mange værdier.....	6	PROCES FOR POLITIKUDVIKLING.....	30
Borgerne ønsker politisk handling.....	6	Den indledende fase.....	30
En naturpolitik for kommunen viser vilje og vej.....	7	Sammensæt kernegruppe og følgegruppe.....	30
Lad de gode eksempler bane vejen.....	7	Indsaml forslag og idéer.....	32
NY NATURPOLITIK – SÅDAN!.....	8	Informer og involver politikere og forvaltninger.....	32
Indledningsvise overvejelser.....	8	Form politikken.....	32
Byg på den adaptive planlægningscyklus.....	8	Arbejdsfasen.....	33
De 7 trin i politikudviklingen.....	9	Dataindsamling.....	33
TRIN 1: ETABLER POLITIKKENS FUNDAMENT.....	11	Politikformulering.....	33
Eksempler på beskrivelse af kommunens natur.....	11	Intern høring og kvalificering.....	34
Etabler en baseline for naturens tilstand og udviklingstrends.....	13	Offentlig høring og kvalificering.....	34
Dataindsamling til baseline.....	14	Vedtagelse af politikken.....	34
TRIN 2: FORMULER DEN POLITISKE VISION.....	16	Den opfølgende fase.....	34
TRIN 3: FORMULER STRATEGISKE MÅLSÆTNINGER.....	18	Integrer politikken i den øvrige planlægning.....	34
Benyt SMART-principperne.....	18	Forankring i lokalsamfundet.....	35
Eksempler på målsætninger.....	18	Udarbejd og implementer konkrete handleplaner.....	35
Pejlemærker som alternativ til SMART-mål.....	20	Revision af politikken.....	35
TRIN 4: PRIORITER FOKUSOMRÅDER STRATEGISK.....	21	LITTERATURHENVISNINGER.....	37
Benyt brandmandens lov.....	21	Politik, strategi og finansiering.....	37
Prioriteringsgrundlag.....	21	Vejledning og anbefaling.....	37
TRIN 5: VÆLG INDSATSER OG VIRKEMIDLER UD FRA MÅL.....	22	Metode og baggrund.....	37
Fastsæt tidshorisonter for implementering af indsatser.....	22	ANNEKS 1: TRUSLER MOD NATUR OG BIODIVERSITET.....	38
Skab sammenhæng mellem mål og indsatser.....	22	ANNEKS 2: CHECKLISTE TIL MÅLFORMULERING.....	39
Virkemidler til rådighed for indsatsplanlægningen.....	24		
Metode til prioritering af indsatser.....	25		

Foto: Sune Andersen

FORORD

Af Maria Reumert Gjerding, Præsident i Danmarks Naturfredningsforening

Vi skal beskytte naturen bedre i dag, end vi gjorde i går. Det tror jeg, at langt de fleste af os anerkender, og jeg tror, at langt de fleste af os også oprigtigt ønsker det. Alligevel mister vi naturrigdomme. På trods af god vilje er vi endnu ikke lykkedes med at stoppe tabene. Det gør, at ensianblåfugle, jordhatbier og hjerteblomst bliver stadig mere sjældne.

Jeg synes, at alle borgere har ret til en rig natur. Til at få stjerneunder i naturen, til at fare vild i en skov og fiske i en å. Til at opdage en havørn, høre en spætte og finde uglegylp. Til at spise et brombær, plukke hjertegræs og ligge på ryggen på en summende eng. Udover rent drikkevand og ren luft, er der så meget livskvalitet at hente i naturen, og det skal kommunerne naturligvis levere.

Jeg ser stadigt flere borgere efterspørge en rig natur, ligesom stadig flere forstår, at der skal politisk handling til for at sikre biodiversiteten og artsrigdommen til dem, der kommer efter os. Det er vi naturligvis glade for i Danmarks Naturfredningsforening, fordi det er med til at bringe naturen med helt ind i rådhusalene.

Og det er vigtigt. For der skal ske noget nyt, hvis vi skal stoppe tabene af naturrigdomme.

Det er blevet særligt klart nu, hvor vi også for alvor begynder at mærke konsekvenserne af et ændret klima. Uden handling vil den ene krise forværre den anden, mens kloge politiske beslutninger kan være med til at bremse konsekvenserne af begge kriser.

Det kræver, at vi ikke bare bevarer, men også gør en ekstra indsats for naturen. Det er der heldigvis mange kommuner, der er godt i gang med. Og den udvikling ønsker vi her i Danmarks Naturfredningsforening at understøtte. Derfor har vi lagt mange kræfter i et inspirationskatalog til kommunerne, hvor vi har samlet gode eksempler fra danske kommuner og givet retningslinjer til tidssvarende naturpolitikker.

Der er rigtig mange gode råd i kataloget, men overordnet set vil jeg fremhæve en strategisk og vidensbaseret naturforvaltning som helt afgørende.

Nu håber jeg, at kommunalpolitikere, naturforvaltere og planlæggere vil tage rigtig godt imod vores inspirationskatalog. Jeg er sikker på, at borgerne vil tage rigtig godt imod en rigere natur og være stolte af at bo i en kommune, der beskytter naturrigdomme som åens vilde laks, skovens gamle ege og overdrevets mylder af sommerfugle.

TAK FOR BIDRAG

En særlig tak til projekt Naturkommuners følgegruppe, der har bidraget til at kvalificere denne publikation: Catrine Grønberg Jensen, Aalborg Kommune, Tina Charlotte Moustgaard Pedersen, Struer Kommune, Frederik Cordes, Guldborgsund Kommune, Michael Brandt-Bernbom, Bornholms Regionskommune, Lars Kaalund, KL og Niels Hav Hermannsen, KTC. Følgegruppen tages ikke på nogen måde til indtægt for holdninger eller synspunkter, der kommer til udtryk i publikationen.

Tak til Biodiversitetskonventionens Sekretariat, som har bidraget til denne publikation ved at stille vejledningen "Guidelines for an Integrated Approach in the Development and Implementation of National, Subnational and Local Biodiversity Strategies and Action Plans" (2017) samt undervisningsmateriale til brug for kapacitetsopbygning "NBSAP training modules version 2.1 – Module 8. Biodiversity planning for states, provinces, cities and other local authorities; how to develop a sub-national biodiversity strategy and action plan" (2011) til rådighed.

LÆSEVEJLEDNING

Danske kommuner er i dag ikke forpligtede til at udarbejde en politik for natur og biodiversitet. I indledningen til inspirationskataloget præsenterer vi en række argumenter for alligevel at gøre det.

Guiden med de syv trin til en kommunal naturpolitik gennemgår de anbefalede trin i udviklingen af en naturpolitik. Man kan vælge at fokusere mere på nogle trin end andre.

Forslag til proces for politikudvikling og implementering kan læses efter behov. Grundprincipperne i processen vil være velkendte for de mere erfarne medarbejdere, men der kan alligevel være inspiration at hente.

'Naturpolitik' er i dette inspirationskatalog en samlet betegnelse for politikker eller strategier, der omfatter natur og biodiversitet.

I litteraturhenvisningen findes endvidere forslag til anbefalet læsning.

INDLEDNING

I takt med at biodiversitets- og klimakrisens alvor og sammenhæng bliver mere og mere tydelig, får arbejdet med at bevare biodiversiteten større opmærksomhed. Arter uddør i dag 100-1000 gange hurtigere end, hvad der er naturligt. Den intensive brug af vores land- og havområder giver vores "medborgere" trange kår, og klimaændringerne sætter ekstra pres på.

Alene i Danmark er 379 arter kritisk truede og står til at forsvinde, hvis vi ikke gør en målrettet indsats for at give plads til de økologiske processer og for at bevare arternes levesteder – og skabe nye.

Det er nødvendigt at imødekomme udfordringerne og tage vores fælles ansvar alvorligt på globalt, nationalt og lokalt niveau. Det er efterhånden bredt anerkendt, og Danmark har sammen med biodiversitetskonventionens 195 øvrige parter, forpligtet sig politisk til at bringe tabet af arealer med høj biodiversitetsværdi tæt på nul i 2030 og effektivt at beskytte 30% af klodens natur i 2050. De konkrete mål peger på, hvad landene skal gøre nationalt for at vende tilbagegangen i biodiversiteten. Og her står effektiv, vidensbaseret naturforvaltning og konkrete indsatser, der fremmer biodiversitet helt centralt.

Det er en omfattende og vigtig opgave, der kalder på samarbejde mellem alle aktører. Heriblandt kommunerne.

KOMMUNERNE SIDDER MED NØGLEN

De kommunale myndigheder har en vigtig rolle i forvaltningen af natur og biodiversitet og er dermed også helt centrale bidragsydere i indsatsen for at stoppe tabet af biodiversitet i Danmark.

Som lokale myndigheder har kommuner politisk og administrativt stor indflydelse på, hvordan landarealerne udvikles. Kommunerne kan politisk prioritere natur og biodiversitet gennem Grønt Danmarkskort og ved at opstille klare retningslinjer for anden arealanvendelse. Ligeledes kan kommunerne vælge at prioritere natur og biodiversitet i den daglige sagsbehandling samt gennem konkrete naturindsatser på egne arealer, i fredede områder og i Natura 2000-områder.

GIV LYD TIL NATURENS MANGE VÆRDIER

Et samfund i bæredygtig udvikling sikrer, at næste generation mindst har samme muligheder til rådighed som den nuværende generation. Som samfund har vi ikke råd til at dræne naturkapitalen yderligere. Ud over naturens egen værdi, så har naturen også stor værdi for os mennesker i form af de essentielle "tjenester", den leverer til samfundet. Naturen bidrager positivt – og gratis – til blandt andet sundhed, rekreation og beskæftigelse. De tjenester er mærkbare på det lokale niveau. For eksempel kan naturen sikre forsinkelse af regnvand ved ekstrem nedbør, kølige områder i byerne i varme somre, attraktive bosætningsområder for borgerne – og bedre udviklings- og indlæringsmuligheder for børn og unge.

BORGERNE ØNSKER POLITISK HANDLING

Den grønne dagsorden er blevet den vigtigste politiske dagsorden for borgerne. Det viser en meningsmåling blandt danske vælgere, som Norstat har foretaget i december 2018¹. Danskerne vægter nu klima og miljø højere end både udlændinge- og socialpolitik.

---

¹ Kragestein, H.T. og Øyen, M. i Altinget Miljø den 17. december 2018. Klima og miljø tager tigerspring til toppen af vælgernes dagsorden.

Foto: Ann Berit Frostholm

En tilsvarende undersøgelse i forbindelse med kommunalvalget i 2021 viser, at natur, miljø og klima er rykket op på en 2. plads på borgernes ønskeliste².

Samtidig ses der blandt danskerne en interesse for at engagere sig i natur- og klimasagen. Både i byer og i landdistrikter har kommuner unikke muligheder for at engagere, uddanne og mobilisere borgere og det private erhvervsliv – og ad den vej skabe en kultur, hvor det er helt naturligt at give ekstra opmærksomhed til naturen i lokal-samfundet, og hvor man er stolt af den natur, man lever af og med.

EN NATURPOLITIK FOR KOMMUNEN VISER VILJE OG VEJ

Der er altså mange gode grunde til at prioritere naturen i kommunerne højt. I dag over halvdelen af de danske kommuner en naturpolitik – i nogle tilfælde i kombination med en politik for eksempelvis klima, sundhed eller friluftsliv. Flere er kommet til de sidste år³ og det er en positiv udvikling, der viser, at mange kommuner påtager sig et stort ansvar og ser værdien i at prioritere naturen. Det er et aktivt meningsfuldt tilvalg at have en politik for natur og biodiversitet. De resterende kommuner skal til at tage de første skridt udi at skabe visioner for den lokale natur.

Skal tabet af biodiversitet vendes til fremgang, fordrer det en strategisk og vidensbaseret naturplanlægning og naturforvaltning i kommunerne. Fundamentet for den strategiske tilgang kan skabes gennem en kommunal naturpolitik. Ambitionen er at få alle kommuner til at løfte og trække i samme retning: Mere og vildere natur til gavn og glæde for os alle.

LAD DE GODE EKSEMPLER BANE VEJEN

Med dette inspirationskatalog vil Danmarks Naturfredningsforening bidrage til kommunernes arbejde med at bevare og udvikle naturen i Danmark. Gennem gode eksempler fra de danske kommuner, der er gået foran, og det internationale samfunds retningslinjer for strategisk og vidensbaseret naturplanlægning vil foreningen bakke op om de kommuner, der allerede er godt i gang og inspirere andre til at tage et skridt i retning af en strategisk og vidensbaseret naturforvaltning.

Inspirationskataloget er udarbejdet som en del af Danmarks Naturfredningsforenings projekt Naturkommuner, der har som overordnet formål:

- At øge det politiske fokus på kommunernes rolle i at fremme natur og biodiversitet ved at inspirere til udarbejdelse af kommunale naturpolitikker, der bygger videre på gode eksempler fra ind- og udland.
- At understøtte den kommunale indsats for mere og rigere natur ved at inspirere til strategisk og vidensbaseret planlægning og forvaltning, der bidrager målrettet til udmøntning af de internationale naturmål.

Inspirationskataloget består af en enkel trin-for-trin-guide med eksempler på formulering af visioner, målsætninger, virkemidler, evaluering og finansiering. Desuden indeholder kataloget forslag til, hvordan processen kan tilrettelægges internt i kommunens forvaltning og i forhold til den bredere borgerinddragelse.

Kataloget er tænkt som inspiration for danske kommunalpolitikere, planlæggere og forvaltere, der ønsker at gøre mere for natur og biodiversitet.

Danmarks Naturfredningsforening opfordrer alle danske kommuner til at lade sig inspirere og give deres bidrag til at bevare og udvikle natur og biodiversitet.

² Epinion for Danmarks Naturfredningsforening, 2021.

³ Danmarks Naturfredningsforening. Kommuneundersøgelse 2018. Publiceret maj 2019.

NY NATURPOLITIK - SÅDAN!

En naturpolitik er et godt redskab til at afstemme forventninger mellem politikere, kommunale ansatte og de mange interessenter, der er på naturområdet. Samtidig kan en politik for natur og biodiversitet medvirke til at skabe engagement og ejerskab, som gør det lettere at opnå konkrete resultater for naturen.

INDLEDNINGSVISE OVERVEJELSER

Når I skal i gang med at udarbejde en naturpolitik for jeres kommune, er der en række forhold, I skal overveje. Det gælder både, når I skal udarbejde en ny politik fra bunden, og når I skal revidere en gældende naturpolitik.

Først og fremmest er det vigtigt, at I gør jer klart, hvilke rammevilkår jeres kommune har. Nogle kommuner er rige på lysåben natur, søer, skove eller kyst. Andre på beboelsesområder, infrastruktur eller produktions- og erhvervsarealer. Nogle kommuner har mange indbyggere, andre har få. Nogle er tilflytningskommuner, andre er fraflytningskommuner. Nogle kommuner har en lang tradition for at samarbejde om opgaver på tværs af en eller flere kommunegrænser, mens andre er vant til at løse opgaverne inden for egne kommunegrænser. Det er grundvilkår, som vil afspejle sig i politikken, men som ikke må stå i vejen for at sætte ambitionerne højt.

Det er også vigtigt at beslutte, om politikken alene skal favne natur og biodiversitet eller, om den også skal dække områder som eksempelvis klimatilpasning, friluftsliv og sundhed. Uanset hvilken model I vælger, så sørg for at beskyttelse og udvikling af natur og biodiversitet står centralt – og tænk i synergier med andre områder. Vær opmærksomme på, at økosystemer og naturområder går på tværs af kommunegrænser. Det bør der tages højde for i politikken.

Måske har I nogle politisk vedtagne værdier eller principper, som er rammesættende for politikken. Og har I ikke det, kan det være en hjælp at tage stilling til sådanne. Blandt andet kan det være en god idé, at I fastlægger et lokaliseringsprincip for ny natur, at I altid anvender en økosystemtilgang som forvaltningsprincip, og at I så vidt muligt anvender evidensbaserede metoder i planlægning og forvaltning.

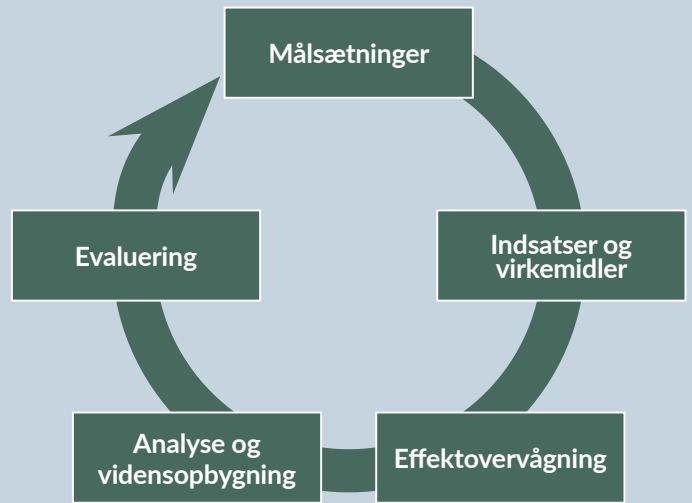
Evidensbaseret forskning er yderst vigtig både i den praktiske naturforvaltning, og når I skal formulere politikken. Det sikrer, at både målsætninger og virkemidler har afsæt i den bedst tilgængelige viden om, hvad der virker, når tilbagegangen i biodiversiteten skal vendes.

BYG PÅ DEN ADAPTIVE PLANLÆGNINGSCYKLUS

Anbefalingerne i dette inspirationskatalog låner fra tankegangen i den adaptive planlægningscyklus, der er grundlaget for en strategisk og evidensbaseret tilgang, og som bygger på retningslinjer udgivet af Biodiversitetskonventionens sekretariat.

Den grundlæggende tankegang i den adaptive planlægningscyklus, jf. figur 1, er, at man udvikler sine målsætninger på baggrund af den bedst tilgængelige viden, man har. Dernæst vælger man de indsatser og virkemidler, der med størst sandsynlighed fører til realisering af målsætningerne. Ved at overvåge effekterne af de gennemførte indsatser opsamles ny viden til brug for den videre planlægning og prioritering.

PLANLÆGNINGSCYKLUS

Figur 1: Den adaptive planlægningscyklus begynder med målformulering, iværksættelse af indsatser og virkemidler, effektovervågning, analyse og vidensopbygning samt evaluering med henblik på at skærpe mål og indsatser i næste cyklus.

På baggrund af denne viden evalueres, om der er behov for at justere målsætninger og virkemidler i forhold til den effekt, man ønsker at opnå. Det er således en iterativ proces, hvor man løbende skærper mål og justerer indsatser på baggrund af konstaterede effekter, egne erfaringer, ny viden og forskning.

Politikken indeholder normalt ikke planlægningscirkelns elementer "Overvågning og dokumentation" samt "Analyse og vidensopbygning". Disse elementer hører til i den daglige forvaltningspraksis, hvor det anbefales at knytte overvågningsprogrammer og effektanalyser til de indsatser og virkemidler, der er iværksat.

Til gengæld er en politik suppleret med en langsigtet vision, prioriterede fokusområder samt en finansieringsplan, jf. næste afsnit.

Arbejder I ud fra denne model, når I udvikler jeres naturpolitik, er der stor sandsynlighed for, at I får en politik, der fremadrettet kan medvirke til at kvalificere jeres naturforvaltningsarbejde.

DE 7 TRIN I POLITIKUDVIKLINGEN

Første skridt i udviklingen af en god naturpolitik er at beskrive naturens tilstand og udviklingstendenser. En sådan beskrivelse skal baseres på solid viden og danne udgangspunkt for de næste trin, nemlig formulering af en langsigtet vision og konkrete målsætninger. Herefter prioriteres de fokusområder, der er vigtigst at gøre en indsats for i politikken levetid. Dernæst vælges konkrete indsatser og virkemidler, som skal føre til hel eller delvis udmøntning af målene. Endelig rummer en god politik for natur og biodiversitet også en beskrivelse af, hvordan der løbende følges op og evalueres på mål og indsatser, samt hvornår politikken som helhed skal revideres.

DE 7 TRIN

TRIN 1:

Politikkens fundament

Her sættes scenen for politikken. En god naturpolitik indeholder en beskrivelse af naturens tilstand, udgangspunktet for prioritering og handling.

TRIN 3:

Formulering af målsætninger

Visionen omsættes til en række konkrete mål for naturens tilstand og udvikling.

TRIN 5:

Valg af indsatser og virkemidler

Beslut hvilke konkrete indsatser og virkemidler I vil gøre brug af for at implementere politikken helt eller delvist.

TRIN 7:

Opfølgning og evaluering

Fastlæg en evalueringsmekanisme, der beskriver, hvordan der løbende følges op og evalueres på om målene nås og om indsatserne er effektive.

TRIN 2:

Den politiske vision

En langsigtet vision formuleres med afsæt i fundamentet.

TRIN 4:

Prioritering af fokusområder

Udvælg de fokusområder, som er vigtigst at prioritere indsatser for inden for politikken tidshorisont.

TRIN 6:

Finansiering og ressourcer

Fastlæg en budgetramme og en finansieringsplan for implementering af politikken.

Foto: Helge Sørensen

TRIN 1: ETABLER POLITIKKENS FUNDAMENT

TRIN 1: Politikkens fundament

Her sættes scenen for politikken. En god naturpolitik indeholder en beskrivelse af naturens tilstand, udgangspunktet for prioritering og handling.

Et godt afsæt for jeres nye naturpolitik er en indledning, der beskriver tilstanden i den lokale natur og adresserer de udfordringer, den nye politik skal bidrage til at løse: Hvilke lokale, regionale, nationale eller internationale udfordringer og behov adresseres med politikken? Hvordan bidrager politikken til udmøntning af globale eller nationale naturmål? Hvordan bidrager den til at opfylde et eller flere af FN's verdensmål? Og hvordan bidrager den til realisering af Grønt Danmarkskort?

Skal en eksisterende naturpolitik revideres, er det oplagt at beskrive effekten af den hidtidige politik samt de udfordringer, der er behov for at adressere i den nye politik.

I boks 1 er samlet nogle støttepunkter, som I kan bruge, når I skal sætte rammen for en tidssvarende naturpolitik i jeres kommune.

Indledningen til politikken bør indeholde korte beskrivelser af kommunens naturværdier og af den natur og geologi, der karakteriserer kommunen. Desuden bør indledningen skitsere faktuelle oplysninger om naturens udbredelse på kort og i tabeller. Og endelig skal indledningen redegøre for arealet af beskyttede naturtyper, biolo-

gisk værdifuld skov og småbiotoper såvel som arealet af kommunalt ejede skove, landbrugs-, park- og naturarealer.

Det kan også være en god idé at supplere med opgørelser over, hvor mange hektar eller hvor stor en andel af kommunes areal, der er omfattet af forskellige beskyttelsestyper: Natura 2000-områder, §3-beskyttede områder, urørt skov eller skov med gamle driftsformer og fredninger.

I indledningen anbefales det også at beskrive de mest betydningsfulde direkte og indirekte trusler mod biodiversiteten, der er observeret – eller som er alment kendte i forhold til den aktuelle art, naturtype eller økosystemproces. Det giver et billede af, hvilke indsatser der skal igangsættes, og om der er typer af aktiviteter, der skal begrænses. I annek 1 finder I en oversigt over typiske trusler.

Giver I eksempler på negative samfundsøkonomiske konsekvenser af negative effekter på biodiversitet, skaber I en stærk argumentation for handling.

EKSEMPLER PÅ BESKRIVELSE AF KOMMUNENS NATUR

I Hjørring Kommune har man valgt at samle beskrivelsen af kommunens natur under de overskrifter, der ses i eksemplet. Kommunen indleder deres beskrivelse af naturen sådan her:

BOKS 1: STØTTEPUNKTER TIL INDLEDNINGEN

- ◆ Beskriv, hvilke værdier der knytter sig til biodiversitet og økosystemtjenester i kommunen. Læg vægt på dem, der har særlig betydning for velfærden blandt kommunens borgere eller for samfundsøkonomien
- ◆ Sæt ord på, hvilke konsekvenser tab af biodiversitet har
- ◆ Er der positive eller negative sammenhænge mellem biodiversitet og klimaforandringer på kommunalt eller regionalt niveau, som er vigtige at få frem fra start? For eksempel oversvømmelse af arealer, pres fra invasive arter, forsinkelseeffekter eller kulstoflagring?
- ◆ Hvordan hænger naturpolitikken sammen med politikker, planer og myndighedsopgaver fra andre områder som for eksempel klimatilpasning, grundvandssikring, sundhed, friluftsliv eller undervisning? Og fra andre myndigheder?
- ◆ Beskriv naturens tilstand og udviklingstendenser samt de direkte og indirekte drivere til tab af biodiversitet

EKSEMPEL: NATUREN I HJØRRING KOMMUNE I OVERSKRIFTER

- ◆ Introduktion
- ◆ Kystlandskabet
- ◆ Bakkelandskabet og de gamle løvskove
- ◆ Skagens Odde – landskab med rimmer og dobber
- ◆ Vandløbene og ådalene
- ◆ Bynær natur
- ◆ Naturen i tal
- ◆ Arter i Hjørring Kommune
- ◆ Potentialer og trusler
- ◆ Formidling og rekreative muligheder

Gruppe	Antal arter	Rødlistede arter	Bilag IV arter
Alger/tang	37		
Svampe	236	5	
Laver	22		
Mosser	174		
Karplanter	740	20	1
Snegle / muslinger	87		
Krebsdyr /lavere dyr	70		
Spindlere (edderkopper)	174	2	
Næbmundede insekter (tæger)	82	1	
Biller	367	12	
Sommerfugle	50	19	
Natsommerfugle	284	8	
Guldsmede/vandnymfer	31	2	
Årevingede (hvepse, bier)	82	0	
Tovingede insekter (fluer, myg m.m.)	254	1	
Græshopper	12	1	
Div. Insekter	53		
Padder	7	0	4
Krybdyr	4	0	1
Fisk	37	1	
Fugle	299	41	
Pattedyr	45	5	8
I alt	3147	118	14

Table 1: Oversigt over kendte arter, truede arter og særligt beskyttelseskrævende arter til brug for politikudviklingen. Hjørring Kommunes naturpolitik 2016.

"Naturen i Hjørring Kommune" er en beskrivelse af kommunens natur, og er det, der danner baggrund for selve naturpolitikken. I beskrivelsen kan du læse om den natur, som naturpolitikken skal være med til at bevare og udvikle (...). Som bilag er der kort, der viser al den viden, vi har om naturen og hvilke naturudpegninger, der er i kommuneplanen. Her kan man også finde en liste over alle de dyre- og plantearter, der er observeret i kommunen og lagt i naturbasen på hjemmesiden Fugle og Natur. Beskrivelserne er baseret på viden frem til 2016, og de skal revideres sammen med naturpolitikken hvert fjerde år. "

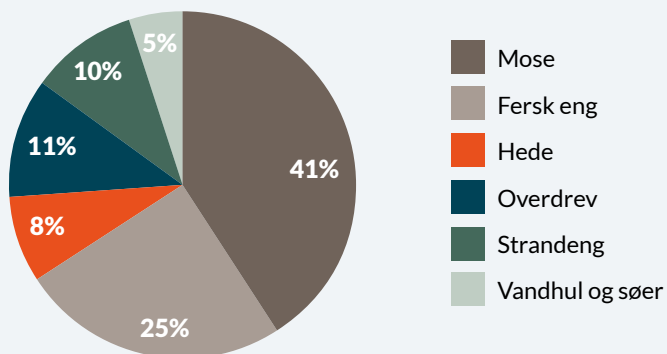
Hjørring Kommune giver i tabelform et meget overskueligt overblik over arter, der er konstateret inden for kommunens geografi, jf. eksemplet i tabel 1.

Ved at opdele de rødlistede arter i kategorierne: "forsvundet", "kritisk truet", "truet" og "sårbar" og ved at tilføje en kategori for "invasive arter" skaber man et godt og informativt situationsbillede, der kan danne udgangspunkt for at udarbejde naturpolitikens målsætninger.

Et andet eksempel er fra Aalborg Kommune og illustrerer, hvordan relevante informationer om kommunens natur kort og sammenfattende kan skabe grundlag for opstilling af naturpolitiske målsætninger.

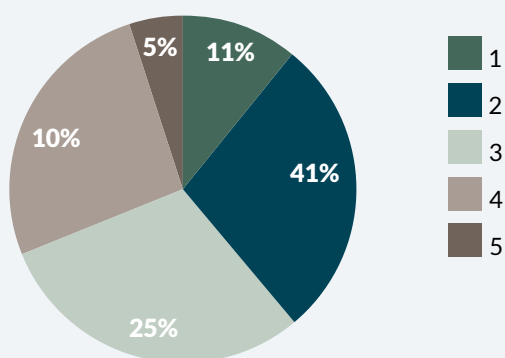
Med enkle midler illustrerer kommunen, hvilke naturtyper der er vidt udbredte eller har en mere sparsom forekomst, hvilken naturtilstand

Beskyttet natur 2015 (procentvis fordeling af ha)

Cirkeldiagrammet viser fordelingen af den kortlagte natur på de seks beskyttede naturtyper.

Tilstandsklasse

Cirkeldiagrammet viser, hvor stor en del af det kortlagte areal der findes i hver af de fem naturtilstandsklasser. Klasse 1 er høj og klasse 5 er dårlig naturkvalitet.

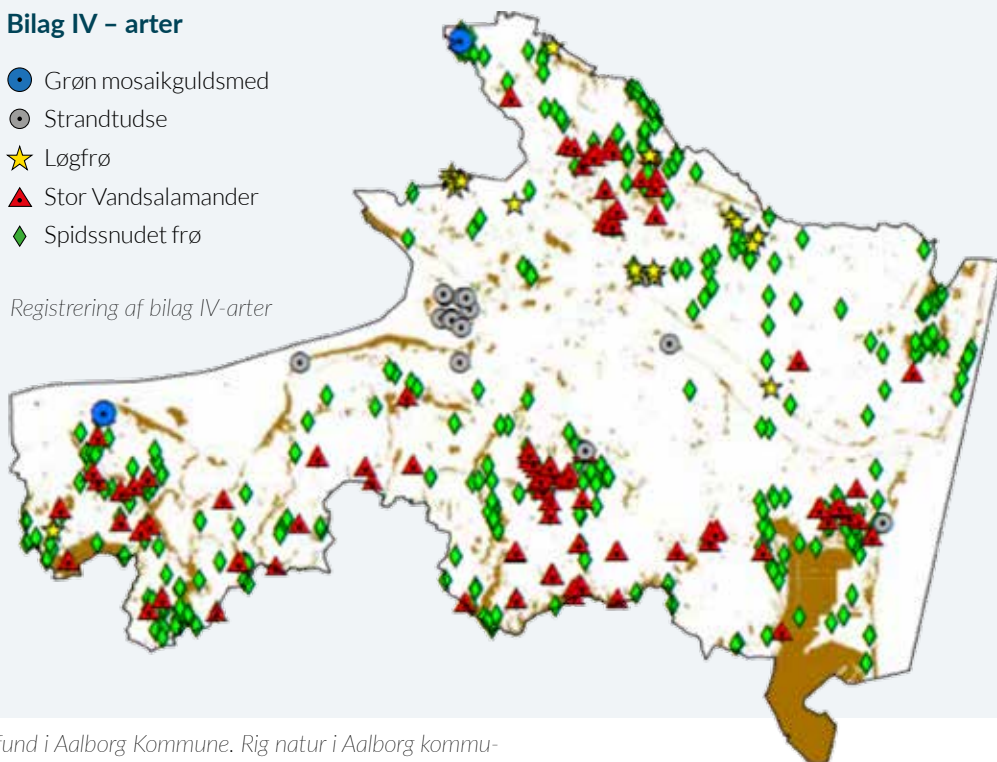

Aks-ærenpris og kongeørn er nogle af de sjældne arter, som findes i Aalborg kommuner

Bilag IV - arter

- Grøn mosaikguldsmed
- Strandtudse
- ★ Løgfrø
- ▲ Stor Vandsalamander
- ◆ Spidssnudet frø

Registrering af bilag IV-arter

de undersøgte naturområder er i, og hvor der er kendte forekomster af de særligt beskyttelseskrævende bilag IV-arter samt sjældne arter, der er værd at være opmærksom på.

Hvis I har mulighed for det, er det også en god idé at præsentere arealudviklingstendenser for naturtyperne. Den information kan bruges til at slå fast, om politikken formål er at vende en krisesituation eller konsolidere og videreføre en positiv udvikling.

Den fulde redegørelse hører ikke nødvendigvis hjemme i selve politikken, men kan udfoldes i et eller flere bilag. I kan også vælge at henvise til kommunens naturkvalitetsplan eller biodiversitetsstrategi, hvis I har udarbejdet sådan en tidligere, og den fortsat er aktuel.

ETABLER EN BASELINE FOR NATURENS TILSTAND OG UDVIKLINGSTRENDS

Skal politikken kunne løfte kommunens planlægning og forvaltning, er det afgørende, at den bygger på kendskab til naturens nuværende tilstand, udviklingstendenser og trusler for biodiversiteten. Dette kendskab er udgangspunktet for at kunne fastsætte målsætninger, prioritere fokusområder og virkemidler. Ved at etablere en baseline for natur og biodiversitet, skaber I et grundlag at måle effekten af den gennemførte politik op i mod – virker det, vi gør? Og I garderer jer samtidig imod fejlslutninger og forkerte prioriteringer.

Skal I udarbejde en biodiversitetsstrategi som grundlag for politikken, er der inspiration at hente i blandt andet Aalborg Kommunes "Rig natur i Aalborg Kommune – en strategi for biodiversitet" fra 2017 og Allerød Kommunes "Strategi for biologisk mangfoldighed 2017". De to strategier viser to meget forskellige tilgange.

Figur 2: Naturareal, naturkvalitet samt artsfund i Aalborg Kommune. Rig natur i Aalborg kommune – en strategi for biodiversitet. April, 2017.

BOKS 2: HER FINDER DU BASELINE DATA

- ◆ Satellitfotos
- ◆ Ortofoto
- ◆ Miljøportalens arealanvendelseskort
- ◆ Det digitale biodiversitetskort
- ◆ Den Danske Rødliste
- ◆ HNV Skov
- ◆ Naturmæssigt særligt værdifuld skov på offentlige arealer
- ◆ Natura 2000-kortlægning, inkl. bilagsarter
- ◆ Husdyrregulering, herunder kategori 1, 2 og 3 natur
- ◆ Registrering af invasive arter
- ◆ NOVANA-resultater, bevaringstilstand for arter og naturtyper
- ◆ Plantelister, kvalitetskortlægning og trusselvurdering fra besigtigelser og naturovervågning
- ◆ Miljøvurderinger
- ◆ Drifts- og plejeplaner
- ◆ Naturbasen
- ◆ Citizen science
- ◆ Konsulenter
- ◆ Lodsejere, lokale borgere og interesseorganisationer

Flere kommuner har en naturkvalitetsplan, som grundlag for deres naturforvaltning. Skal I have en naturkvalitetsplan på plads, før I udarbejder en naturpolitik, kan I blandt andet hente inspiration hos Odsherred Kommune i "Naturkvalitetsplan 2018-2026" og i metodebeskrivelsen "Naturtilstand på terrestriske naturarealer – besigtigelser af §3-arealer".

Dataindsamling til baseline

I første omgang består opgaven i at finde ud af, hvilken del af vidensgrundlaget om kommunens natur, der er forældet eller på anden måde utilstrækkelig. Det kan i sig selv være et stort udredningsarbejde, især hvis I er langt fra at have overblikket.

Der er mange kilder, der kan levere den nødvendige information om naturens tilstand og udbredelse. I boks 2 har vi samlet de vigtigste.

I forhold til biodiversiteten kan I screene De Digitale Naturkort og Naturbasens informationer. For eksempel kan Biodiversitetskortet bruges til at udpege de mest værdifulde og de mest sandsynlige levesteder for arterne. Det kan også bruges til at planlægge, hvor det er strategisk at placere ny natur, så det støder op til eller sammenbinder eksisterende værdifulde naturområder og af den vej kan bidrage til at forbedre biodiversiteten.

Det er de færreste kommuner, der har et fuldt overblik over alle

deres naturområders bevaringstilstand – eller over forekomsten og bevaringstilstanden for de arter, der findes i kommunen. Benyt den viden, I har opsamlet i forbindelse med det konkrete sagsbehandlings- og håndhævelsesarbejde og den eventuelle naturovervågning. I kan også hente information fra den nationale natur- og vandmiljøovervågning. Og endelig kan I trække på konsulenter, private lodsejere og naturinteresserede borgere og frivillige, som ofte ligger inde med værdifulde observationer.

Med denne grundviden kan I opstille en baseline, som I kan måle udviklingen op imod, og som kan give jer et billede af de direkte og indirekte kilder til tab af biodiversitet.

Til beskrivelse af en baseline i politikken kan naturkapitalindekset for kommunen også benyttes. Naturkapitalindekset opgør kommunernes naturkapital på baggrund af informationerne i biodiversitetskortet. Det giver et hurtigt overblik over kommunens naturværdier og arealfordeling. Se et eksempel i figur 3.

Der er udviklet et naturkapitalindeks for alle landets kommuner samt et på nationalt niveau for Danmark som helhed. Hvilke data, der indgår i naturkapitalindekset og den nærmere metodebeskrivelse, kan I læse i "Naturkapitalindeks for danske kommuner i 2020. Metodebeskrivelse og guide" fra 2021. Det er udviklet af Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi.

Foto: Kristian Ørsted Petersen

Figur 3: Naturkapitalindekset viser, hvordan en kommunes samlede arealinddeling og naturværdi fordeles sig. X-aksen afspejler kommunens samlede areal opgjort i procent fra 0-100, og opdelt i forskellige arealtyper. Y-aksen viser naturværdien af arealtyperne opgjort fra 0-100, fra ingen til national naturværdi.

TRIN 2: FORMULER DEN POLITISKE VISION

TRIN 2: Den politiske vision

En langsigtet vision formuleres med afsæt i fundamentet.

På baggrund af jeres viden om natur og biodiversitet i kommunen kan I nu beskrive en langsigtet vision. Visionen kan med fordel være et inspirerende statement, der reflekterer vigtigheden af biodiversitet for mennesker og har ophæng i en national eller overnational vision.

Det er oplagt, at tidshorizonten læner sig op ad allerede besluttede visioner på nationalt eller internationalt niveau. En politisk vision for naturen kan for eksempel række frem til 2050. Det gør visionen i både EU's biodiversitetsstrategi 2030 og i Biodiversitetskonventionens globale ramme for biodiversitet. Det er også en god idé at lade visionen flugte med relevante udviklingsmål som for eksempel FN's 2030 verdensmål for bæredygtig udvikling.

En vision kan med inspiration fra den Sydafrikanske Kommune Cape Town lyde sådan:

"At være en kommune, der går foran som det gode eksempel i beskyttelse og forøgelse af biodiversitet. En kommune, hvor biodiversitet spiller en vigtig rolle, hvor nuværende og fremtidige generationers rettigheder til en sund, robust og levende natur er forankret, og at være en kommune, der aktivt beskytter den biologiske rigdom og prioriterer langsigtet ansvar over kortsigtet vinding." City of Cape Town Municipality. Strategic Plan 2009-2019

Det er en vision, der indfanger kommunens overordnede ansvar for at beskytte naturen og sikre den menneskeret, det er at have adgang til et sundt miljø.

Kolding Kommune har i deres naturkvalitetsplan fra 2012 også formået at indkapsle generationskontrakten i deres vision:

"Naturen i Kolding Kommune skal sikres for den værdi, den repræsenterer i sig selv og til gavn og glæde for kommunens borgere og gæster.

Kolding Kommune har en forpligtigelse til at forvalte naturværdierne, så de ikke forringes for vore efterkommere. Samtidig er naturen en unik ramme for fysisk udfoldelse, som grobund for forundring og kilde til glæde.

Det er således Kolding Kommunes overordnede mål at bevare og forbedre naturindholdet gennem vidensbaseret forvaltning og åben dialog med interessenter"

Visionen udmærker sig i en dansk kontekst også ved, at den udtrykker en bevaringsværdi alene baseret på naturens iboende værdi og ikke kun som en ressource.

FN'S VISION 2050 FOR NATUREN

The vision of this Strategic Plan is a world of "Living in harmony with nature" where "By 2050, biodiversity is valued, conserved, restored and wisely used, maintaining ecosystem services, sustaining a healthy planet and delivering benefits essential for all people."

Citat: UNEP/CBD/COP/DEC/X/2 (2011), Annex I, s. 7

EU'S VISION 2050 FOR NATUREN

By 2050, European Union biodiversity and the ecosystem services it provides – its natural capital – are protected, valued and appropriately restored for biodiversity's intrinsic value and for their essential contribution to human well-being and economic prosperity, and so that catastrophic changes caused by the loss of biodiversity are avoided."

Citat: European Union (2011), s. 6

REGERINGENS VISION FOR NATUREN

I 2050 er Danmark et grønnere land med en mere mangfoldig natur, hvor særligt den internationalt beskyttede natur, de større skove, nationalparkerne og de vigtigste levesteder for truede arter – også i havet – er bundet tættere sammen."

Citat: Regeringen (2014), s. 5

KOMMUNENS VISION FOR NATUREN

... "

Figur 4: Vedtagne visioner for naturen på FN-, EU- og nationalt niveau.

Foto: Ann Berit Frostholm

TRIN 3: FORMULER STRATEGISKE MÅLSÆTNINGER

TRIN 3: Formulering af målsætninger

Visionen omsættes til en række konkrete mål for naturens tilstand og udvikling.

Med afsæt i jeres viden om naturens tilstand og jeres vision skal I fastsætte jeres målsætninger for naturens tilstand og udvikling. Det skal ske i tæt samarbejde med jeres politikere, fagkolleger og eventuelt interessenterne i Det Grønne Råd.

Målsætningerne skal hver især være skridt på vejen til at opfylde visionen. Målene bør samlet set adressere de internationale naturmål, der har relevans på kommunalt niveau, og som er mulige at gøre noget for inden for kommunens råderum. Her er FN's globale ramme og strategi for biodiversitet, EU's biodiversitetsstrategi for 2030 med tilhørende delstrategier nyttige rammer. Undersøg også, om der er mål i andre af kommunens politikker og planer, som det giver mening at indarbejde i jeres målsætninger.

BENYT SMART-PRINCIPPERNE

Det er en god idé at formulere målsætningerne som kortsigtede, mellemlange og langsigtede mål ud fra SMART-principperne. Det betyder, at målsætningerne er *Specifikke*, *Målbare*, *Ambitiøse*, *Realistiske* og *Tidsfastsatte*. Test, om de lever op til principperne – og arbejd med dem til de gør. Det giver nemlig styrende mål, som I kan tilrettelægge jeres arbejde ud fra. Samlet set bør målsætningerne dække en periode på fem til tolv år, så det er muligt at inkludere vigtige langsigtede indsatser.

BOKS 3: EN SMART MÅLSÆTNING?

- ◆ **Specifikke**
Er målene entydige, konkrete?
- ◆ **Målbare**
Kan opfyldelsen af målet måles? Hvordan?
- ◆ **Ambitiøse**
Matcher målet den udfordring, der skal adresseres?
- ◆ **Realistiske**
Kan målene indfries inden for tidsfristen?
- ◆ **Tidsfastsatte**
Er der en defineret tidsfrist?

Arbejder I ud fra en strategisk og vidensbaseret tilgang, skal målsætningerne adressere de mest presserende udfordringer for natur og biodiversitet, som er konstateret i det indledende arbejde med politikken. For eksempel mangel på plads, tab af arter og naturlig dynamik. Medtag målsætninger, der adresserer de bagvedliggende årsager til tabet af biodiversitet og målsætninger, der leder til gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der findes i kommunen. I aneks 2 finder I en checkliste til formulering af målsætninger for natur og biodiversitet.

Har forvaltningen ikke et solidt kendskab til naturens tilstand og udviklingstendenser, er det vigtigt at have som målsætning at få forbedret forvaltningens vidensgrundlag om de faktiske forhold gennem kortlægning og overvågning og at prioritere dette som et fokusområde i politikken.

Kommunen har direkte indflydelse på, hvordan de arealer, kommunen selv ejer, forvaltes. Samtidig har kommunen en indirekte indflydelse på, hvordan naturen forvaltes på privatejede arealer. Som politiker kan man træffe beslutninger, som skaber motivation til at handle. Man kan beslutte, at forvaltningen skal yde rådgivning til private lodsejere om mulighederne for at tage mere hensyn til naturen i den daglige drift og i forhold til brugen af arealerne. Derfor bør målene i naturpolitikken adressere både kommunens egne arealer såvel som eksisterende og potentiel ny natur på privatejede arealer.

EKSEMPLER PÅ MÅLSÆTNINGER

Det kan være relevant for jer at formulere en målsætning om at integrere hensynet til natur og biodiversitet i andre kommunale politikområder, strategier og planlægning.

ET EKSEMPEL PÅ EN U-SMART MÅLSÆTNING:

- ◆ Vi skal have mere natur

ET EKSEMPEL PÅ EN SMART MÅLSÆTNING:

- ◆ Inden 2020 skal 80 % af den kommunalt ejede skov have biodiversitet som primært formål
- ◆ Inden 2025 skal 17 % af kommunens areal være beskyttet natur
- ◆ Inden 2030 skal naturarealet i gunstig bevaringstilstand fordobles

EKSEMPEL: MÅLSÆTNING FOR BIODIVERSITETSHENSYN

Biodiversitetshensyn skal integreres i beslutningsprocesser over hele kommunen; i de forskellige forvaltninger, i private hjem, på arbejdspladser og i skoler og institutioner

*Biodiversitetsudvalget,
Ontario Kommune*

EKSEMPEL: INTEGRATION BIODIVERSITET I KØBENHAVNS KOMMUNE

- ◆ At øge antallet af tiltag, der primært har til formål at styrke biodiversiteten, og at muligheden for at fremme biodiversiteten altid indgår i afvejningen, når kommunen udvikler og omdanner byen, så vi er med til at udbygge, forstærke og værne om bynaturen som helhed.
- ◆ At klimatilpasning af København kommer til at bidrage til at skabe mere bynatur, øge biodiversiteten og skabe flere rekreative oplevelser.
- ◆ At der stilles krav til både kvalitet og omfang af bynatur i lokalplanlægningen, samt at der sikres mulighed for anlæg af kommunale grønne områder i byudviklingsområderne.

Københavns Kommune

Det har man gjort i Ontario Kommune, Canada, jf. eksemplet, for at sikre integration af naturhensyn i andre sektorer og på forskellige niveauer. På den måde kommer flere til at tage ansvar for implementering af naturpolitikken.

Københavns Kommune har målsætninger, som har til formål at sikre, at hensyn til natur og biodiversitet indarbejdes i den øvrige planlægning – for eksempel i relation til klimatilpasning og byudvikling. Også Aalborg Kommune blandt flere andre har målsætninger relateret til andre forvaltningsområder i deres naturpolitik.

I Aalborg Kommunes naturpolitik fra 2018 er der desuden flere gode eksempler på målsætninger, der er konkrete og ambitiøse skridt til at stoppe tabet af biodiversitet.

I eksemplet fra Københavns Kommune er der fremhævet målsætninger for arealudvikling, for naturkvalitet, for beskyttelse af bynatur gennem fredning og for nærhed til naturen.

Også i Herning Kommunes naturpolitik fra 2013 findes gode eksempler på målsætninger. I eksemplet nedenfor til venstre er målene for kommunens egne skove fremhævet. Mål 1 og 3 er formuleret SMART.

Hvis der er behov, kan de overordnede målsætninger brydes ned i endnu mere specifikke delmål. Det kan for eksempel være, at målet for at øge naturarealet stiger med års intervaller, eller man kan specificere, hvilke truede arter man prioriterer i en given periode. Det har Holstebro Kommune valgt at gøre i deres naturpolitik fra 2011, jf. eksemplet nederst til venstre på side 20.

EKSEMPEL: MÅLSÆTNING FOR AREAL, TILSTAND OG NÆRHED

- ◆ Øge det naturbeskyttede areal fra 13 % til 17 %
- ◆ Sikre at 50 % af de naturbeskyttede arealer er i god tilstand
- ◆ Frede vores mest værdifulde natur- og parkområder
- ◆ Arbejde for at boliger skal have grønne rekreative arealer i umiddelbar nærhed og have:
  - ◆ Max 300 meter til et rekreativt grønt areal på min. 1 ha
  - ◆ Max 500 meter til et rekreativt grønt areal på min. 5 ha i tæt bebyggelse
  - ◆ Alle oplandsbyer skal have et grønt rekreativt areal på min. 5 ha

Aalborg Kommune

EKSEMPEL: MÅL FOR KOMMUNENS EGNE AREALER

- ◆ 20 % af skovarealet udlægges til biodiversitetsskov og urørt skov
- ◆ Den kommunale skov omlægges til naturnær skov hurtigst muligt
- ◆ Inden 2025 øges kommunens eget skovareal med 2,2 %

Herning Kommune

Fælles for eksemplerne fra Aalborg og Herning er, at målene er specifikke, målbare og realistiske – og i visse tilfælde også både ambitiøse og tidsbestemte.

Eksemplerne siger ikke noget om, hvorvidt målene er tilstrækkelige til at vende tab af biodiversitet til fremgang i de pågældende kommuner. Men eksempelvis er Aalborg Kommunes mål om at øge naturarealet til 17 procent af kommunens arealer helt i tråd med FN's Aichi-biodiversitetsmål 11.

Overvej, hvad der skal til i jeres kommune og formuler jeres mål ud fra det.

PEJLEMÆRKER SOM ALTERNATIV TIL SMART-MÅL

Kan I ikke få politisk opbakning til konkrete målsætninger formuleret efter SMART-principperne, kan det være en idé at formulere et antal naturpolitiske pejlemærker, som udtrykker de værdier, der ligger til grund for kommunens naturforvaltning. Pejlemærkerne skal angive vejen fra vision til konkrete resultater i naturen, og de skal tage udgangspunkt i politikens kerneværdier.

I "Naturplan Danmark – Vores fælles natur" fra 2014 har den daværende regering formuleret tre pejlemærker for den naturpolitiske retning på nationalt niveau.

Varde Kommune har i deres naturpolitik fra 2016 valgt at formulere fem pejlemærker, der viser retningen for kommunens naturindsatser.

Det er fem velvalgte pejlemærker, der vil være relevante i en hvilken som helst dansk kommune anno 2019, der ønsker at vende tab af biodiversitet til fremgang.

Pejlemærker er mindre konkrete og mindre forpligtende end målsætninger. Men de viser både borgere, erhvervsdrivende og andre aktører, hvor kommunen gerne vil hen, og hvad der prioriteres på naturområdet.

Uanset om I har politisk opbakning til at formulere en naturpolitik med SMART-mål, eller I arbejder med pejlemærker, så er formålet med øvelsen at skabe en retning for jeres arbejde med at beskytte og udvikle natur og biodiversitet i jeres kommune.

EKSEMPEL: DELMÅL FOR NATURTYPER OG ARTER

- ◆ 10 % af kommunens samlede skovareal udlægges til urørt skov
- ◆ De særligt vigtige naturtyper øger eller fastholder deres udbredelse og artsindhold
- ◆ Ansvarsarterne øger eller fastholder deres udbredelse og antal ved at der årligt gøres en indsats for to af arterne
- ◆ At de vigtigste lokaliteter fortsat overvåges hvert fjerde år, og at problemer løses i samarbejde med lodsejeren
- ◆ A de vandlevende ansvarsarter øger deres udbredelse og antal
- ◆ At kommunen arbejder for at mængden af rev i Limfjorden forøges
- ◆ At kommunen arbejder for at vandrende arter, der har en del af deres livscyklus i ferskvand, får forbedrede opvækstvilkår i fjordene

Holstebro Kommune

EKSEMPEL: NATIONALE PEJLEMÆRKER

- ◆ Mere plads og mere sammenhæng i naturen
- ◆ Styrket indsats for vilde planter og dyr
- ◆ Bedre muligheder for fællesskab gennem naturoplevelser og friluftsliv

Regeringen, 2014

EKSEMPEL: KOMMUNALE PEJLEMÆRKER

- ◆ Bedre natur
- ◆ Mere natur
- ◆ Mere sammenhængende natur
- ◆ Oplevelse og benyttelse af naturen
- ◆ Særligt fokus på de i kommunen forekommende sjældne eller truede arter

Varde Kommune

Foto: Kristian Ørsted Petersen

TRIN 4: PRIORITER FOKUSOMRÅDER STRATEGISK

TRIN 4: Prioritering af fokusområder

Udvælg de fokusområder, som er vigtigst at prioritere indsats for inden for politikens tidshorisont.

Det er sjældent, at man har ressourcer til alle de indsats, man ønsker sig, og som, man vurderer, er nødvendige for at nå de vedtagne mål. Der skal derfor prioriteres.

En god naturpolitik udtrykker en kvalificeret prioritering, der er i overensstemmelse med de mest presserende udfordringer og lokale behov. Det er den strategiske og vidensbaserede tilgang, der skal styre prioriteringen.

BENYT BRANDMANDENS LOV

Men i prioriteringen skal der også tages højde for, at en effektiv beskyttelse af biodiversiteten i Danmark bør følge principperne i brandmandens lov. Det er der bred enighed om i naturforvaltningen, nationalt og internationalt.

I al sin enkelhed går brandmandens lov ud på, at man først sikrer beskyttelsen af de mest værdifulde levesteder, der endnu ikke er væsentligt negativt påvirket, jf. boks 4. Det er typisk de områder, der fungerer som levested for sjældne og truede arter.

Næste skridt er at fjerne negative påvirkninger som for eksempel tilgroning, eutrofiering og afvanding fra naturområder, som endnu har et værdifuldt naturindhold bestående af typiske arter, sjældne arter eller særlige strukturer.

Herefter foreslår brandmandens lov, at man tager fat på områder, hvor naturværdierne er relativt begrænsede, og som er væsentligt negativt påvirkede. Sidste skridt er at etablere nye naturområder.

Ifølge biodiversitetskonventionen standser man mest effektivt tabet af biodiversitet ved at standse tilbagegangen i bestande af truede arter. En grundlæggende biologisk regel siger, at prioriterer man levesteder for truede arter, så gavner man samtidig almindelige arter. Det omvendte er ikke tilfældet. Man reder altså ikke truede arter ved at gennemføre indsats på steder, hvor der alene findes almindelige arter.

PRIORITERINGSGRUNDLAG

Grundlaget for jeres prioritering af fokusområder for biodiversitetsindsats på kort, mellemlang og lang sigt er det samme, som I har benyttet til at opstille målsætningerne ud fra. Det er den grundige redegørelse for naturens tilstand og udviklingstendenser, som I har i jeres naturkvalitetsplan, biodiversitetsstrategi eller i andre baggrundsanalyser til politikken. Og det er kendskabet til negative samfundsøkonomiske effekter ved tab af biodiversitet og forringelse af økosystemtjenester.

Med afsæt i nogle velvalgte fokusområder skal der træffes beslutning om, hvilke indsats der skal prioriteres for at realisere målene inden for den givne tidsramme.

BOKS 4: RUMLIG PRIORITERING EFTER BRANDMANDENS LOV

- 1) Beskyt eksisterende levesteder mod direkte ødelæggelse
- 2) Beskyt eksisterende bestande og naturlige processer ved at øge naturområdernes størrelse og sammenhæng
- 3) Beskyt eksisterende levesteder mod indirekte ødelæggelse gennem udlæg af bufferzoner
- 4) Genopret delvist ødelagte levesteder
- 5) Tag arealer ud af produktion og konverter dem til natur som erstatning for historisk tab af natur

TRIN 5: VÆLG INDSATSER OG VIRKEMIDLER UD FRA MÅL

TRIN 5: Valg af indsatser og virkemidler

Beslut, hvilke konkrete indsatser og virkemidler I vil gøre brug af for at implementere politikens mål helt eller delvist.

Skal en naturpolitik have værdi for den daglige naturforvaltningsindsats, er det essentielt, at der for hver målsætning og inden for hvert fokusområde defineres mindst én indsats, som skal gennemføres, efter politikken er vedtaget. Typisk vil man dog definere en række indsatser for hvert mål – og særligt inden for de prioriterede fokusområder, hvor der må forventes at være særlig politisk bevilgning i politikens levetid. Se hver enkelt indsats som et konkret bidrag til at nå et skridt på vejen mod målet.

Undersøg indledningsvist, om der er nedskrevne indsatser i eksisterende planer, strategier og politikker, som I skal være opmærksomme på i jeres arbejde med at identificere indsatser i naturpolitikken. Saml dem i en liste og brug den til at blive opmærksomme på, hvor der er sammenhænge til det arbejde, I gør nu, og undgå på den måde at formulere indsatser, som allerede er vedtaget andre steder.

Det er vigtigt, at I finder balancen mellem politik og handlingsplan. Politikken skal være retningsgivende, mens handlingsplanen populært sagt fastlægger *hvem der har ansvar for at gøre hvad, hvor, hvornår og hvordan*.

Hvis målsætningen for eksempel er at øge arealet med biologisk værdifuld skov til 75 procent af kommunens eget skovareal inden for en tiårig periode, så vil indsatsen i politikken være at udlægge x ha om året til urørt skov henholdsvis græsningsskov, eventuelt suppleret med x ha skov, som drives ekstensivt med flersidigt formål. Det kan for eksempel være stævningskov, skov med anden særlig naturpleje eller ekstensiv skov med mange gamle træer. En handlingsplan vil være meget konkret og definere, hvilke områder man begynder med, hvilke forberedende indgreb der skal gennemføres, hvornår de skal gennemføres, om det skal være med vildgræsning eller husdyrgræsning, og hvor dyrene skal komme fra osv.

Skriv ind i politikken, at der inden for det første år af politikens levetid skal udarbejdes en handlingsplan, som omsætter politikens målsætninger og overordnede indsatser til konkrete handlinger, der søges gennemført over en periode på op til tolv år.

FASTSÆT TIDSHORISONTER FOR IMPLEMENTERING AF INDSATSER

Det varierer naturligvis, hvor lang tid det tager at gennemføre de forskellige indsatser. Det tager relativt kort tid at ændre klippehøjder og -hyppigheder i byparker og grøftekanter, at beslutte at udlægge kommunens egne skove til biodiversitetsformål og at forhindre, at et biologisk værdifuldt stendige fjernes. Mens det må

forventes at tage noget længere tid at opkøbe jord til at sammenbinde spredt beliggende naturområder eller planlægge og gennemføre naturgenopretningsprojekter.

Det anbefales at identificere indsatser, der skal gennemføres straks – inden for de første et til tre år af politikens levetid, indsatser der gennemføres på lidt længere sigt – fire til seks år efter politikken er vedtaget samt indsatser, der kræver modning og et større forarbejde og derfor først kan gennemføres syv til tolv år, efter politikken er vedtaget (jf. tabel 2). Dertil kommer løbende indsatser, der støtter implementeringen af politikken så som den daglige administration, rutinemæssige tilsyn, formidling, drift og pleje af kommunens egne arealer mv.

Løbende	Handlinger der understøtter implementeringen og er indarbejdet i de årlige planlægnings- og budgetteringsprocesser
Kort	1-3 år: Indsatser der skal planlægges eller gennemføres i perioden 202x-202x
Mellem	4-6 år: Indsatser der skal planlægges eller gennemføres i perioden 202x-202x
Lang	7-12 år: Indsatser der skal planlægges eller gennemføres i perioden 202x-203x

Tabel 2: Tabellen viser de anbefalede tidshorisonter for planlægning og gennemførelse af indsatser til brug for politikudviklingen.

SKAB SAMMENHÆNG MELLE MÅL OG INDSATSER

Der skal naturligvis være sammenhæng mellem de indsatser, I vælger, og de mål I opstiller. Vælg et ambitionsniveau, der både matcher de udfordringer, I tidligere har identificeret, og de politiske ønsker.

Varde Kommunes naturpolitik fra 2016 udtrykker en klar sammenhæng mellem mål og indsatser, som modsvarer kommunens ambitionsniveau. Kommunen har valgt en tilgang, hvor de i politikens første to leveår prioriterer otte specifikke indsatser. De valgte indsatser skal på forskellig vis medvirke til at realisere naturpolitikens fem overordnede mål inden for seks definerede naturkategorier. Kommunen har valgt en strategi, hvor indsatserne skal give en bred naturmæssig effekt, og det er tilstræbt, at indsatserne enkeltvis eller tilsammen omfatter de seks naturkategorier, som findes i kommunen. Se eksempel i figur på næste side. Metoden giver gennemsigthed i de prioriteringer og valg. Varde Kommune har foretaget.

Ud over de otte indsatser indeholder naturpolitikken også et indsatskatalog med forslag til 26 indsatser og en forklaring på, hvilke af politikens fem mål de kan bidrage til at opfylde – og inden for hvilken af kommunens naturkategorier.

Det fremgår af Varde Kommunes naturpolitik, at de valgte indsatser og tilhørende virkemidler efterfølgende skal konkretiseres i en handlingsplan. Indsatsplanen skal revideres i 2019.

Foto: Lars Gejl

INDSATS 2 – NATURVENLIG DRIFT AF KOMMUNENS GRØNNE OMRÅDER, GRØFTEKANTER OG VEJSKRÆNTER

Indsatskatalog

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Prioritere besigtigelse af A-værdisatte § 3 områder for at undersøge om en akut indsats er nødvendig											
Information ud til lodsejere, når en ny eller overset natur bliver registreret											
Bevare og etablere småbiotoper i landbrugslandet og i/ved byerne											
Samarbejde med brugerne om forbedring af naturoplevelsen i hverdagsnaturen											
Fokus på pleje og vedligehold af eksisterende områder											
Oplysning til private om naturvenlig drift af haver, læhegn, diger, gravhøje, rabatter o.l.											
Hjælp til opstart af græsningslaug og lånekvægsordning											

Opfyldelse af Naturpolitikens 5 mål

- 1 Bedre natur
- 2 Merenatur
- 3 Sammenhængende natur
- 4 Oplevelse og benyttelse
- 5 Sjældne og truede arter

Naturkategorier

- 6 Den lysåbne indlandsnatur
- 7 Værdifulde Landskaber
- 8 Skovene
- 9 Kyst og Klitlandskaber
- 10 Sø og vandløb
- 11 Hverdagsnaturen

Figur 5: Eksempel fra Varde Kommunes naturpolitik på koblingen mellem de mål en indsats (øverst) bidrager til at udmønte og de naturkategorier, indsatsen er rettet imod (venstre). Nederst til højre er et udsnit af indsatskataloget, som indeholder indsats, der kan gennemføres på sigt.

Også Herning Kommune er et godt eksempel på, hvordan der søges at skabe sammenhæng mellem prioriterede fokusområder og konkrete indsatser.

Når I formulerer jeres indsatser, så sørg for at gøre dem målbare. Det gør det lettere for jer efterfølgende at følge op på og evaluere, hvor effektive de er i forhold til at nå jeres naturpolitiske mål og skabe positive effekter for biodiversiteten.

VIRKEMIDLER TIL RÅDIGHED FOR INDSATSPLANLÆGNINGEN

Som kommunal myndighed har I en bred vifte af redskaber at trække på, når I skal integrere biodiversitetshensyn i forvaltningen og i den videre planlægning, jf. boks 5. Der er de juridiske virkemidler, som kommer til udtryk i jeres sagsbehandling og tilsynspraksis. Der er den fysiske planlægning, som afvejer arealanvendelsesinteresserne gennem zonerings. Og der er kommuneplanens kort- og retningslinjedel, der giver jer mulighed for blandt andet at stille skærpede retningslinjer for arealer, der udpeges til eksisterende og potentiel ny natur inden for Grønt Danmarkskort.

I kan også stille krav til bevoksning i byzonen i lokalplanerne, og I har mulighed for at bruge fredningsinstrumentet til at sikre særligt værdifulde naturområder og parker. Desuden kan I beslutte at ændre sædvanlig drifts- og plejepraksis til metoder, der fremmer eller

tager hensyn til biodiversiteten, og I kan opkøbe arealer, der er særligt vigtige for at bevare og/eller udvikle biodiversiteten. Det kan I hente viden om og inspiration til i blandt andet "Virkemiddelkatalog for natur" fra 2019.

Som kommune har I også mulighed for at indgå frivillige aftaler med private lodsejere og forpagtere om at lade vigtige levesteder omfatte af særlig naturbeskyttelse, særlig drift eller specifikke tiltag, der kan komme truede arter til gode. Og I kan medvirke til at skabe jordfordeling med naturformål.

Det kan være en god idé at opsøge samarbejder med statslige myndigheder og virksomheder som for eksempel Naturstyrelsen, Vejdirektoratet, banedanmark og HOFOR om beskyttelse og udvikling af biodiversitet på statsejede arealer og i forbindelse med statslige projekter.

Endelig har I mulighed for at søge om ekstern finansiering fra private fonde, støtte til eksempelvis græsning, særlige levesteder for bilag IV-arter, vandløbsrestaurering mv. Ligesom det er muligt at søge om certificering af jeres naturområder til naturpark og om miljøcertificering af kommunens skov- og landbrugsarealer.

Informationsmateriale målrettet private lodsejere, institutioner og specifikke borgergrupper kan være en vej til at oplyse lokalsam-

EKSEMPEL: SAMMENHÆNG MELLEM FOKUSOMRÅDE OG INDSATS

Fokusområde: Vandløb og søer

Det gør vi:

- ◆ Der udarbejdes en vandløbsplan, som skal indeholde en prioriteret liste over projekter, der skaber synergi med bl.a. Vand- og Natura 2000-planerne
- ◆ Mindst 25 km vandløb sikres målopfyldelse hvert år i overensstemmelse med Vandplanerne
- ◆ Der oprensnes eller nyanlægges mindst tre paddevandhuller om året
- ◆ Hvert år laves én oplysningskampagne om ansvarsarterne i ådalene

Herning Kommune

BOKS 5: OVERSIGT OVER MULIGE VIRKEMIDLER

- ◆ Lovgivning, administrations- og tilsynspraksis
- ◆ Fysisk planlægning, zonerings, Grønt Danmarkskort, kommune- og lokalplanlægning
- ◆ Anvende fredningsinstrumentet
- ◆ Opkøbe arealer der er vigtige for biodiversitet
- ◆ Bidrage til jordfordeling med naturformål
- ◆ Ændre drifts- og plejepraksis på egne arealer
- ◆ Indgå frivillige aftaler med private lodsejere om biodiversitetshensyn
- ◆ Samarbejde med statslige myndigheder og virksomheder om beskyttelse og udvikling af biodiversitet i offentlige projekter
- ◆ Søge ekstern finansiering, private fonde, EU- og statsstøtte
- ◆ Certificere egne arealer
- ◆ Integrere biodiversitet i klimatilpasningsprojekter, skovrejsningsprojekter og offentlige byggeprojekter
- ◆ Informere borgere, institutioner, private lodsejere og erhvervsdrivende

fundet om, hvad man kan gøre for at tage hensyn til og hjælpe biodiversiteten på vej.

METODE TIL PRIORITERING AF INDSATSER

Når I skal vælge, hvilke indsatser I vil gøre brug af til at realisere politikens målsætninger, er der en række hensyn, der skal balanceres. I tabel 3 kan I hente inspiration til, hvordan I kan informere og kvalificere jeres prioriteringer. Brug matrixen sammen med vurderinger i forhold til brandmandens lov og vurderinger af de enkelte virkemidlers effekt på biodiversiteten og deres omkostningseffektivitet.

Denne prioriteringsøvelse vil identificere indsatser af høj prioritet ud fra en eller flere variabler, eksempelvis vigtighed, hvor let det er at implementere, om det er ressourcetungt, og om handlingsrummet er gunstigt.

Hvilke indsatser, I skal gøre brug af, afhænger af de målsætninger og fokusområder, I tidligere har defineret. Men matrixen illustrerer, at der er mange veje at gå for at opnå bedre beskyttelse og skabe mere plads til naturen. Især i en tid med fokus på samskabelse og det fælles ansvar for at stoppe tabet af biodiversitet.

MATRIX TIL PRIORITERING AF INDSATSER

	Lav prioritet (1)	Middel prioritet (2)	Høj prioritet (3)
Biodiversitetseffekt	Lav effekt	Middel effekt	Høj effekt
Trusselskategori	Sårbar	Moderat Truet	Kritisk truet
Levestedets værdi	Lokal værdi	Regional værdi	International og national værdi
Trusselsniveau	Negative påvirkninger vil med stor sandsynlighed ske i fremtiden	Negative påvirkninger er begyndt at indtræffe	Negative påvirkninger er en realitet
Synergieffekter	Handlingen vil kun i lille grad have synergieffekter	Handlingen vil i nogen grad have synergieffekter	Handlingen vil i høj grad have synergieffekter
Offentlig accept	Handlingen vil med stor sandsynlighed møde offentlig modstand	Handlingen vil sandsynligvis ikke nyde megen opmærksomhed	Handlingen vil med stor sandsynlighed få offentlig opbakning
Implementeringsomkostninger	Høje omkostninger	Middel omkostninger	Lave omkostninger
Drifts- og vedligeholdelsesomkostninger	Høje omkostninger	Middel omkostninger	Lave omkostninger
Ressourcer	Nuværende ressourcer er utilstrækkelige	Nuværende ressourcer er omtrentligt dækkende	Nuværende ressourcer er tilstrækkelige
Handlingsrum	Tiden er ikke gunstig til at implementere denne handling pt.	En gunstigt handlingsrum kunne skabes	Tiden er gunstig til at implementere denne handling

Tabel 3: Denne matrix til prioritering af indsatser er inspireret af Action Prioritization Matrix i rapporten biodiverCITIES: A Handbook for Municipal Biodiversity Planning and Management fra 2015 og tilpasset formålet her.

TRIN 6: FINANSIERING AF POLITIKKEN

TRIN 6: Finansiering og ressourcer

Fastlæg en budgetramme og en finansieringsplan for implementering af politikken.

Naturpolitikken står stærkt, hvis den indeholder en finansieringsplan. I en sådan plan kan I kort redegøre for, hvor stor en del af det kommunale budget, der allokeres til formidling, forankring og realisering af politikken. Desuden kan I beskrive, hvilke indsatser der kræver ekstern finansiering fra støtteordninger. Det kan være fondsmidler, kontante donationer fra private aktører eller tilbud om salg af arealer, der er vigtige for biodiversiteten. Undersøg, hvad der allerede er afsat på de forskellige budgetter, der kan bidrage til udmøntning af naturpolitikken. Måske er der behov for en omprioritering af midlerne på baggrund af jeres prioritering af fokusområder og valgte indsatser.

Kan der ikke opnås politisk opbakning til at inkludere dette trin i selve politikken, kan de nærmere overvejelser om finansiering tages op, når forvaltningen udarbejder en handlingsplan med de indsatser, der skal implementere naturpolitikens mål.

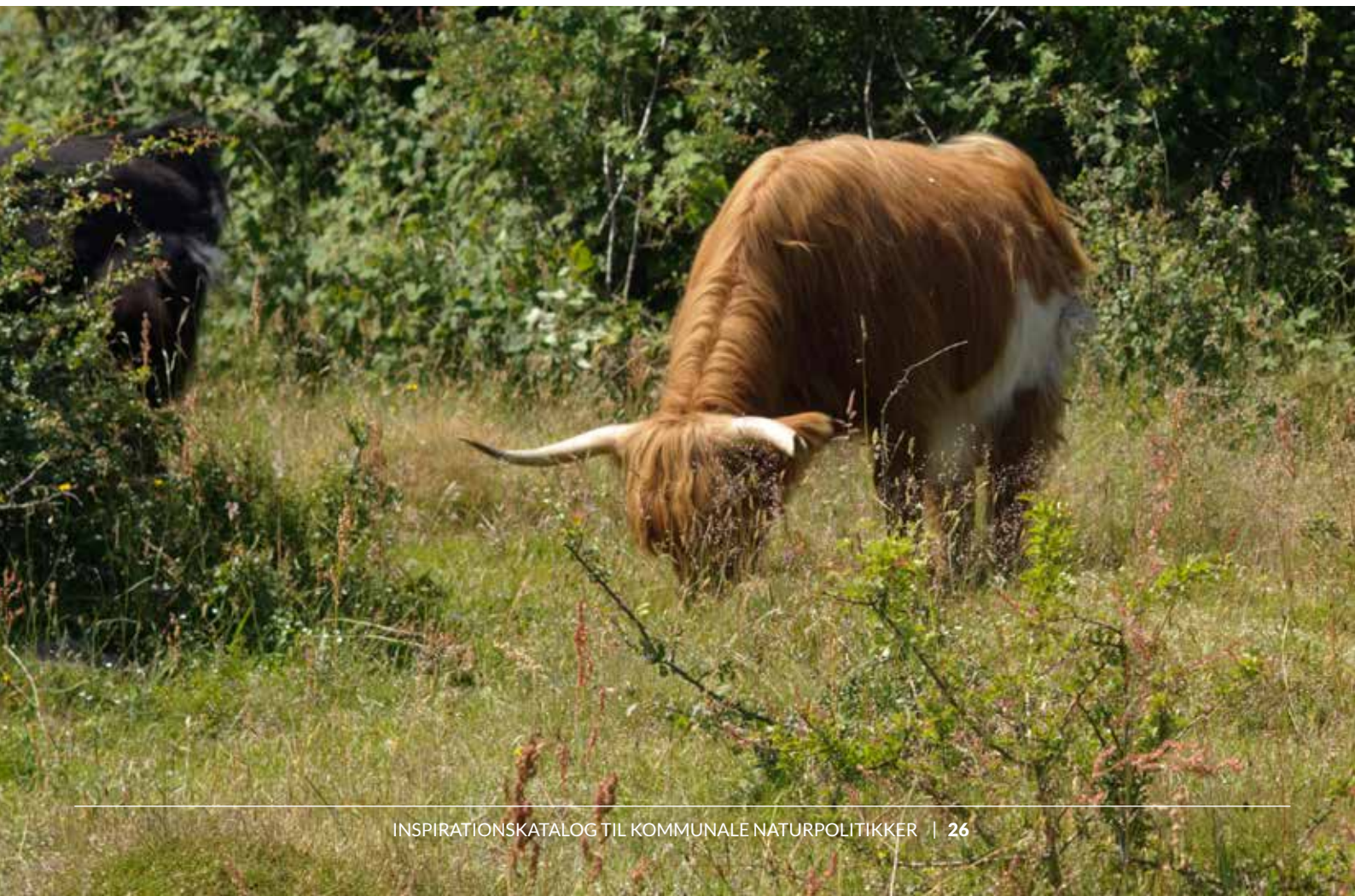
MULIGHEDER FOR EKSTERN FINANSIERING

Naturforvaltningen finansieres som udgangspunkt med kommunens egne midler. Men I har en række muligheder for at opnå fuld eller delvis ekstern finansiering til gennemførelse af indsatser på kommunens egne arealer afhængig af projektets karakter. I har også mulighed for at hjælpe private lodsejere med at søge tilskud til naturprojekter på private arealer. Det kan også bidrage til politikens udmøntning.

Mulighederne for at opnå tilskud varierer fra kommune til kommune, da der kan være særlige støtteordninger eller fondsmidler, som er tilgængelige hos jer. Der er i øjeblikket flere relevante støtteordninger, som kan bidrage til biodiversitet, men der ændres løbende i udbuddet. Hold jer derfor ajour med mulighederne. Sæt tid af til at søge information og til at sætte jer ind i kriterier og muligheder for de støtteordninger, der kan bidrage til, at I får gennemført jeres planlagte indsatser.

Afhængigt af projekternes formål, størrelse og karakter kan I afsøge mulighederne for at søge tilskud til naturprojekter hos blandt andet Naturstyrelsen, Miljøstyrelsen og Landbrugsstyrelsen. Nogle af de midler, der kan søges derigennem, vil være fra nationale puljer, mens andre kommer fra landområdesprogrammet og markedsordningerne, der er helt eller delvist finansieret af EU.

Til større projekter kan der søges støtte fra EU's fonde. Særligt delprogrammet "miljøindsatsen" i EU's LIFE-program, hvor der kan søges midler til natur og biodiversitet, vil være aktuel.

Nedenstående private fonde giver også donationer til projekter med forskellige naturformål – herunder opkøb af arealer, naturpleje, naturgenopretning, formidling og forskning – og kan derfor være mulige samarbejdspartner for kommunen:

- ◆ Den Danske Naturfond
- ◆ Aage V. Jensen Naturfond
- ◆ Villumfonden
- ◆ Veluxfonden
- ◆ 15. Juni Fonden

Andre og mindre fonde kan også være relevante at kigge nærmere på. Herning Kommune har for eksempel besluttet at oprette en pulje med naturbevaring som formål, der kan ansøges af private lodsejere, organisationer og interessegrupper, og Hjørring Kommune har oprettet en kommunal naturfond.

Til de mere brugerorienterede indsatser er der mulighed for at søge støtte hos blandt andet Friluftsrådet, der administrerer "Udlodningsmidler til friluftsliv", og Nordeafonden.

Endelig har I mulighed for at søge ekstra midler eller opnå delvis finansiering af natur- og biodiversitetsrelaterede initiativer gennem synergi projekter i samspil med eksempelvis klima-, sundheds- og friluftslivsprojekter, hvor natur og biodiversitet kan integreres. Et godt råd er at tale med jeres kolleger i andre kommuner om, hvad de gør for at optimere finansieringen af de naturindsatser, der skal gennemføres.

EKSEMPEL HERNING KOMMUNE...

... har oprettet en pulje, hvor private, organisationer og interessegrupper kan søge om støtte til gennemførelse af naturgenopretning og naturpleje:

- ◆ Tilskuddet dækker op til 50 % af projektets samlede omkostninger
- ◆ I afgrænsningsprojekter kan man få 100 % tilskud til hegnsmaterialer, hvis ansøger selv sætter hegnet op

EKSEMPEL HJØRRING KOMMUNE...

... har med deres naturpolitik besluttet at oprette en kommunal naturfond, der:

" (...) har til formål at skaffe midler til at skabe større naturområder og genoprette den naturlige dynamik"

Derudover har kommunen besluttet at udvikle finansieringsmodeller for arbejdet med jordfordeling

Foto: Bert Wiklund

TRIN 7: EVALUERING OG REVISION

TRIN 7:

Opfølgning og evaluering

Fastlæg en evalueringsmekanisme, der beskriver, hvordan der løbende følges op og evalueres på om målene nås og om indsatserne er effektive.

Enhver politik bør evalueres med jævne mellemrum. På den måde undersøger I, om de beslutninger, politikerne tager, føres ud i virkeligheden. Og om de politiske prioriteter til stadighed matcher forandringer i naturen og samfundet, og om de ønskede resultater opnås eller ej.

Det er en god idé at fastsætte en gyldighedsperiode for naturpolitikken. Den kan for eksempel følge den fireårige valgperiode for kommunalpolitikere, den rullende fireårige kadence for kommuneplanen eller den seksårige kadence for Natura 2000-planlægningen. Politikken kan også have en længere tidshorizont, som suppleres af en tidsfastsat midtvejsevaluering.

JÆVNLIK EVALUERING AF POLITIKKENS MÅLOPFYLDELSE

Naturpolitikken kan for eksempel evalueres en gang årligt ved, at forvaltningen udarbejder et grønt regnskab, som viser, hvilke indsatser man har iværksat og gennemført for at udmønte politikkens mål. Det grønne regnskab kan suppleres med oplysninger om, hvilken effekt på biodiversiteten de gennemførte indsatser har.

I Herning Kommune har man valgt at lave et årligt grønt regnskab, der fungerer som kommunens evaluering af naturindsatserne, og som formidler, i hvilken grad politikkens mål opfyldes, jf. boks 6.

Det grønne regnskab skaber et overblik over, hvor langt kommunen er nået i indeværende år, og det gør det muligt fremadrettet at lave prioriteringer, som løbende øger mulighederne for at indfri

politikens målsætninger. Det bidrager også til at skabe klarhed over, hvor biodiversitetseffekterne indtræffer eller udebliver, hvor indsatsen fører mod målet eller halter, og hvad årsagerne er.

Et årligt grønt regnskab kan have sine begrænsninger i praksis, da det kan være svært inden for de givne rammer at vurdere de konkrete effekter af årets indsatser for biodiversiteten. Det kan være ressourceknaphed, der forhindrer en tilstrækkelig vurdering af tilstand og udvikling for naturen, eller det kan være et spørgsmål om, at effekterne på biodiversiteten af de konkrete indsatser er forsinkede.

Når I evaluerer naturpolitikken, vær da opmærksomme på, om naturpolitikken leverer ind på andre af kommunens politikker, strategier og planer. I så fald skal det tænkes ind i evalueringen, så bidragene hertil dokumenteres. Det kan også være nyttigt at synliggøre den kommunale naturpolitik bidrag til opfyldelse af nationale eller internationale aftaler, lovgivning, politikker eller strategier.

REVISION AF POLITIKKEN

For at sikre at politikkens mål og delmål kontinuerligt er relevante og tilstrækkeligt ambitiøse, anbefales det at gennemføre en revision af selve naturpolitikken hvert fjerde til sjette år. Hjørring Kommune har vedtaget, at deres naturpolitik skal revideres hvert fjerde år.

Revisionen skal bygge på opdateret viden om udviklingen i naturens tilstand og har til formål at revurdere og om nødvendigt

HERNING KOMMUNE

Forvaltningen har hvert år, siden 2009, fremlagt en status over kommunens samlede indsats på naturområdet. Det gør vi for at evaluere på årets indsats, set i forhold til kommunens naturpolitik og de 10 mål, som politikken beskriver"

BOKS 6: KOMMUNENS GRØNNE REGSKAB INDEHOLDER:

- En kort overordnet introduktion til naturpolitikken og evalueringen
- En kort sammenfatning af konklusionerne på fremgangen ved de enkelte målsætninger
- En mere detaljeret gennemgang af status på politikkens målsætninger, herunder en evaluering af de konkrete projekter
- En delkonklusion med fokus på fremadrettede aktiviteter
- En sammenfattende konklusion/prioritering

Foto: Ditte Valente

skærpe delmål og konkrete indsatser på de områder, hvor der ikke er opnået tilfredsstillende resultater i forhold til at indfri de langsigtede mål og den overordnede vision.

Til opbygning af en effektiv evalueringsmekanisme kan man lade sig inspirere af den model, der bruges i FN's klimaaftaler – den såkaldte Paris Agreement *Ratchet Mechanism*, Parisaftalen, 2015.

Den er designet til at sikre, at de langsigtede mål hele tiden holdes for øje, samtidig med at fremgangen mod delmålene jævnlige evalueres. Det muliggør, at der kan formuleres nye skærpede delmål og indsatser, hvis politikens tidsfrister udløber, og effekterne på biodiversiteten udebliver.

PROCES FOR POLITIKUDVIKLING

Det er en omfattende opgave at udvikle eller revidere en naturpolitik, og det involverer mange interessenter. Arbejdet starter, når I har fået politisk mandat til at udforme en politik. Dette afsnit præsenterer et forslag til en arbejdsproces, som falder i tre faser. Arbejdsprocessen kan udvides eller forkortes efter behov.

Processen er skitseret i diagrammet figur 6. Den bygger på erfaringer fra flere kommuner, blandt andet Aalborg, Hjørring, Struer og Varde samt råd og retningslinjer fra to vejledninger udgivet af biodiversitetskonventionens sekretariat i 2012 og 2017.

Det er afgørende for politikens efterfølgende succes, at den er udviklet i fællesskab, accepteret og ejet af alle interessenter, der involveres, og at processen er åben og transparent.

DEN INDLEDENDE FASE

I den indledende fase nedsætter I en intern følgegruppe efter behov. Det er også her, I danner jer et overblik over opgaven og interessenterne og samler forslag ind til politikens indhold.

Sammensæt kernegruppe og følgegruppe

Når det politiske mandat er givet, skal I nedsætte en lille kernegruppe på to til tre personer internt i forvaltningen. Deres opgave er at planlægge og drive arbejdet fra start til slut. Kernegruppen skal bemandes, så I hurtigt kan træffe de nødvendige beslutninger.

I kernegruppen skal I afdække, hvilke fagligheder I har brug for til at udvikle politikken. Desuden skal I gøre jer klart, hvordan beslutningsgangen i kommunen er, hvilke ressourcer der er nødvendige, og hvor lang tid I har til opgaven – både i timer og hen over året.

Lav et overslag på, hvor mange arbejdstimer I skal bruge til at afholde møder, gennemføre analyser og feltstudier, til at gennemføre høringer og til interne og eksterne formidlingsopgaver knyttet til politikken. Det kan i sig selv være omfattende at skitsere en arbejdsproces, som sikrer rettidig inddragelse af det politiske niveau, af alle relevante fagområder, af borgere og de centrale interessenter. Kernegruppen kan eventuelt undersøge, om en af

de andre forvaltninger i kommunen for nylig har udarbejdet en politik og ad den vej høste erfaringer fra deres arbejdsproces. Det kan dels spare mange arbejdstimer at få indblik i deres erfaringer med, hvad der fungerede godt og mindre godt, dels kan det være en hurtig vej til at få overblik over tidsforbruget i de forskellige delprocesser.

Planlæg processerne i forhold til andre relevante processer i kommunen, for eksempel kommuneplanstrategi, kommuneplan, valgperioder, budgetperioder, afvikling af sagspukler, feltarbejde og lignende. Der kan også være politiske initiativer eller planlægning på det nationale niveau, som I skal være opmærksomme på. For eksempel udvikling af en national biodiversitetsstrategi, Natura 2000-planlægning, vandplanlægning, klimatilpasning, bynatur-tiltag, friluftstrategi, sundhedspolitik eller ændringer i beskyttelsesniveau eller arealanvendelsesmuligheder i lovgivningen.

Gennemfør en interessentanalyse for at afdække alle interessenter og for at få en god forståelse af nøgleinteressenternes primære interesser og bekymringer. Interessentanalysen kan også bidrage til at forstå, hvor høj grad af indflydelse de forskellige interessenter har, og hvor villige de er til at engagere sig i udvikling og implementering af politikken. Det vil give jer et nyttigt billede af, hvem I skal involvere, og hvordan I skal inddrage dem.

Næste skridt er at etablere en følgegruppe med deltagelse fra lokalråd, lokale foreninger og interesseorganisationer samt eventuelt akademisk ekspertise, der kan supplere jer med den faglighed og viden, I mangler. Har jeres kommune et Grønt Råd, kan I drage nytte af det. Typisk har I brug for viden om biodiversitet, økosystemtjenester, naturforvaltning og kommuneplanlægning samt om, hvordan de lokale udviklingsønsker influerer biodiversitet. Derudover vil I måske også have brug for kompetencer inden for GIS, økonomi, facilitering, mediering og borgerinddragelse.

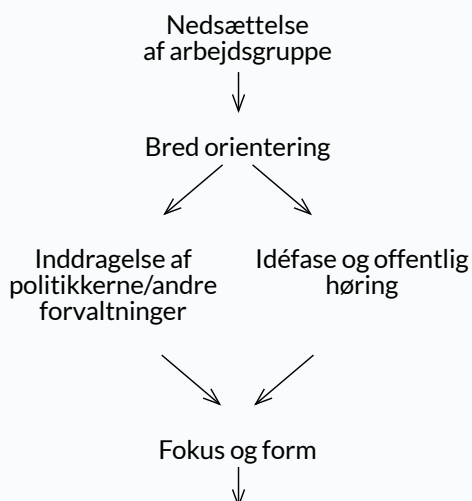
Det er en god idé at informere bredt om det igangværende arbejde, og hvad det kommer til at betyde. Det skaber åbenhed og giver mulighed for indflydelse.

Foto: Ditte Valente

PROCES FOR POLITIKUDVIKLING

INDLEDENDE FASE

Bred vifte af kompetencer
Klart definerede roller, opgaver og ressourcer
Udvidet arbejds- eller følgegruppe kan kvalificere/styrke arbejdet

Orientér alle interessenter/partnere om det igangværende arbejde, og hvad det eventuelt kan betyde for dem

Idéfase og offentlig høring – indsamling af idéer og inputs via borgere/Grønt Råd/lokalråd/erhvervsliv

Afhold eksempelvis 1/2 dags ekskursion og 1/2 dags politisk diskussion

Høring af kommunens andre forvaltninger kan sikre relevante inputs og forankring tidligt i processen

Politikkens centrale temaer fastlægges
Selvstændig politik eller tværsektoriel politik besluttes

ARBEJDSFASE

Forvaltningen udarbejder forslag til naturpolitikken samt bilag og baggrundsnotater

Drøftelse af målsætninger og prioriteringer

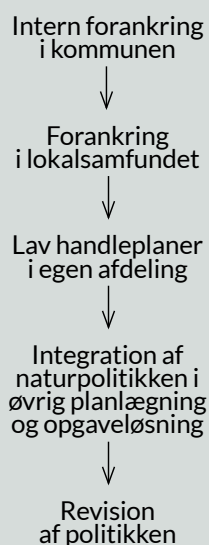
Høring internt i kommunens øvrige forvaltninger i minimum 4 uger
Overvej integration i og relation til andre politikker og strategier

Offentlig høring, eventuelt med indledende oplæg v. borgermøde og/eller i Grønt Råd i minimum 8 uger

Eventuelt opfølgende dialogmøder

Politisk behandling → Vedtagelse

OPFØLGNINGSFASE

Udbredelse af kendskab til politikken i øvrige forvaltninger
Høring afklarer hvordan resten af kommunen kan bidrage
Udforskning af muligheder for synergiprojekter

Offentlig formidling og målrettet information

Handleplaner er konkrete, tidsfaste, finansierede

Integreres i kommuneplanen, plejeplaner mv.

Evaluer og genovervej målsætninger, prioriteringer og indsatser

Indsaml forslag og idéer

Når arbejdet er organiseret, skal I i gang med dispositionen for politikken. I har naturligvis jeres egne idéer baseret på jeres kendskab til kommunens natur og myndighedsopgaver. Det kan være en god idé at supplere med forslag fra borgere i forskellige aldre, fra lokale interesseorganisationer, fra det lokale erhvervsliv, fra naturbevarende fonde og fra forskningsinstitutioner mv. I kan indsamle idéer og synspunkter via en offentlig idéfase, på borgermøder, via lokalråd, Grønt Råd, digitale spørgeskemaundersøgelser eller på workshops målrettet bestemte aktører. Idéfasen skal bidrage til, at jeres politik, ud over at være fagligt velfunderet, også rammer tidsånden og er aktuell for de lokale borgere, der skal leve med den og bidrage til dens realisering efterfølgende.

Informere og involver politikere og forvaltninger

Parallelt med en offentlig idéfase kan I sikre involvering af det politiske niveau og de forvaltninger, som naturpolitikken er relevant for.

Arranger en ekskursion for Teknik- og Miljøudvalget (eller det tilsvarende organ i jeres kommune), som giver politikerne mulighed for at få et førstehåndsindtryk af naturens generelle tilstand i kommunen. Vis politikerne nogle af de naturområder og indsatser, I og borgerne er stolte af, og som giver klangbund for en naturvision og nogle ambitiøse målsætninger. Lad dem møde de lodsejere, som I har haft et succesfuldt samarbejde med om en konkret biodiversitetsindsats – og vis dem steder, hvor de kan få indtryk af de udfordringer, der er for at vende tabet af biodiversitet til fremgang. Følg op med et debatmøde, hvor politikerne får lejlighed til at drøfte vision og målsætninger og eventuelt prioritere fokusområder.

Hold et eller flere orienteringsmøder med repræsentanter fra de øvrige forvaltninger, for eksempel kultur- og fritidsforvaltningen, social- og sundhedsforvaltningen, børne- og ungeforvaltningen og økonomiforvaltningen. Dermed sikrer I, at de andre forvaltninger er opmærksomme på, at I er undervejs med en ny politik, som potentielt får betydning for en del af deres arbejdsområde. I giver dem på den måde mulighed for at komme med forslag og for at skabe synergi på tværs.

Form politikken

Når idéfasen er slut, samles alle indkomne forslag og sammenstilles med eventuelle politiske, retningsgivende prioriteter til en endelig disposition for opgaven. Hvis ikke politikerne allerede har taget stilling til, hvorvidt de ønsker en selvstændig naturpolitik eller en naturpolitik, der går på tværs af flere sektorer, så skal der tages stilling til det nu.

Jo flere ressourcer og jo mere tid, I har til opgaven, des bedre muligheder har I for at udvikle en bredt forankret naturpolitik, der skaber synergi mellem naturpolitikens biodiversitetsindsatser og opgaver på andre forvaltningsområder i kommunen. Følgende tre skridt kan hjælpe jer til at udarbejde en tværsektoriel naturpolitik:

1. Identificer de relevante sektorer og aktører, der bruger eller påvirker biodiversitet og økosystemtjenester; undersøg deres planer og politikker.
2. Gå i dialog med de identificerede parter gennem møder, workshops og seminarer, og identificer og opsøg de potentielle biodiversitetshelte; find ud af, hvilke initiativer, interesser og planer de har.
3. Identificer de områder, hvor I er på linje, og som giver mulighed for at integrere biodiversitetsmål i andre sektorplaner med anvisning af tilhørende indsatser.

Foto: Ditte Valente

Foto: Danmarks Naturfredningsforening

Gennem en bred og rettidig interessentinvolvering kan I øge både politikernes og borgernes viden om naturen generelt og deres forståelse for biodiversitetskrisen. Det giver jer også et godt afsæt for at integrere natur- og biodiversitetshensyn i anden kommunal planlægning og politik.

ARBEJDSFASEN

Når rammesætningen er på plads, og alle relevante parter er orienteret om den politikudviklingsproces, I har sat i gang, er det tid til at gå i gang med skrive- og analysefasen. Her skal I indsamle og sammenstille alle relevante data om naturen i kommunen. Desuden skal I indhente kommunens udviklingsplaner samt viden om samfundsudvikling, virkemidler og økonomi. Beregn god tid til denne fase og forvent at bruge mindst et par måneders koncentreret arbejdstid i kernegruppen.

Dataindsamling

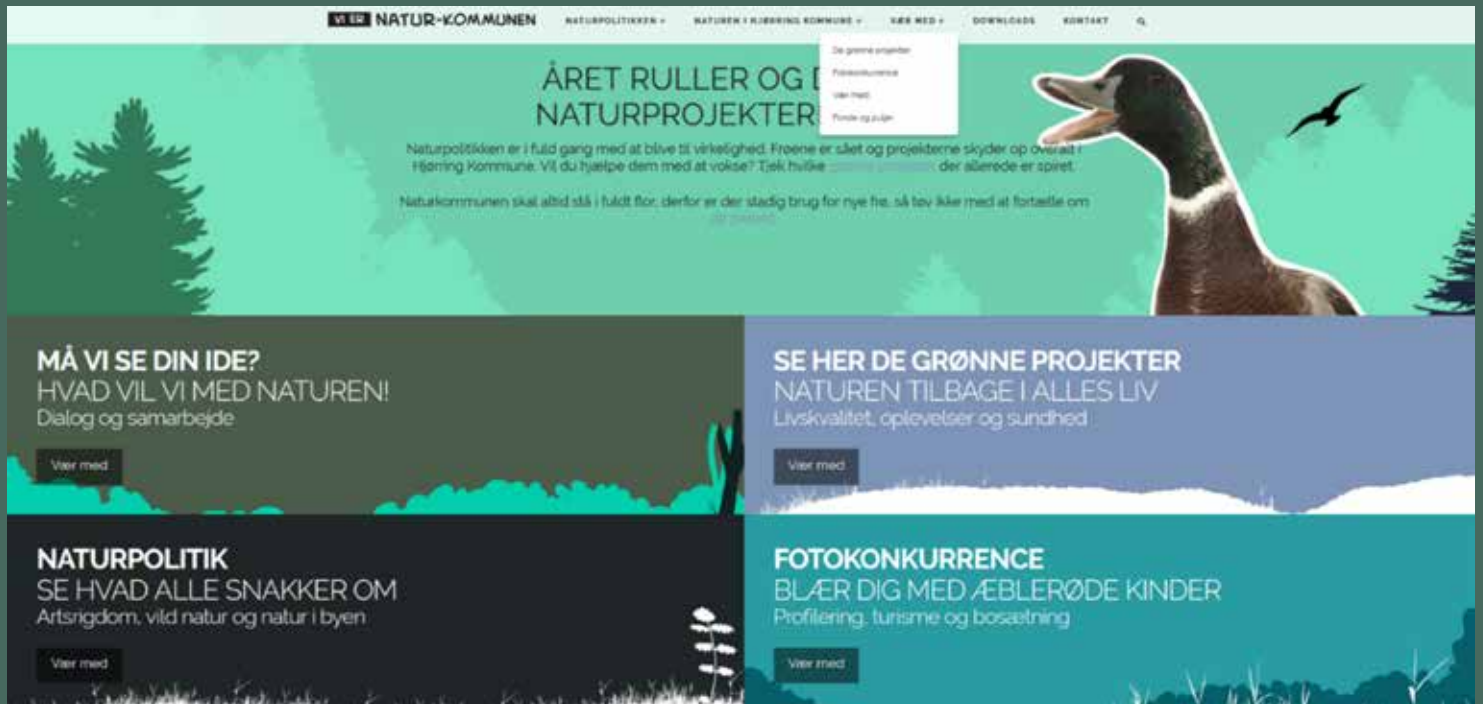
Benyt jer af muligheden for at indsamle informationer fra jeres kolleger i andre afdelinger og forvaltninger. Træk også på viden fra medlemmer af følgegruppen. Måske findes der ildsjæle i jeres kommune, der har et særligt kendskab til nogle specifikke arter eller naturområder, eller som har erfaring med virkemidler, der effektivt fremmer biodiversitet, har kendskab til lokale græsrodsprojekter eller viden om, hvem der bruger naturen til hvad, hvor og hvornår, som kan kvalificere jeres arbejde.

Politikformulering

Når baggrundsinformationerne er på plads, skal der formuleres målsætninger i tråd med politikernes ønske og borgernes forslag fra idéfasen. Typisk vil det være jer, der foreslår nogle mål, fokusområder og indsatser, som politikerne skal tage stilling til. Her kan de på et oplyst grundlag tage stilling til de forslag til mål og prioriteringer, som I præsenterer for dem, hvis de ikke har gjort det før.

EKSEMPEL: INTERN FORANKRING I AALBORG KOMMUNE

- ◆ Høring i andre afdelinger og forvaltninger om bidrag til implementering af politikens mål
- ◆ Identifikation af områder, hvor der kan udvikles synergi-projekter, der varetager flere hensyn
- ◆ Opfølgende møder mellem naturpolitikens kernemedarbejdere og centrale interne ledere og medarbejdere

Figur 6: Udsnit af Hjørring Kommunes hjemmeside www.naturkommunen.dk, hvor naturpolitikken foldes ud og der inviteres til borgerinvolvement.

Intern høring og kvalificering

For at kvalificere jeres politik yderligere og for at sikre at jeres politikforslag ikke strider mod andre politikker og planer i kommunen, kan I sende den i en fire ugers intern høring i relevante forvaltninger. Afsæt god tid til at indarbejde hørings svarene og rette op på eventuelle mangler.

Offentlig høring og kvalificering

Når I er tilfredse med jeres politikudkast – måske efter ekstern sparring – så er det tid til en sidste kvalificering. Brug jeres følge-gruppe og/eller Grønt Råd. Med politisk godkendelse sendes forslag til naturpolitik ud i en otte ugers offentlig høring. Afsæt god tid til at indarbejde hørings svarene. Har der været meget kritiske røster eller gode konkrete forslag, der er hensigtsmæssige at få uddybet, så er dialog- eller telefonmøder en god vej.

Vedtagelse af politikken

Når alle de løse ender er bundet sammen, skal politikken behandles og endeligt vedtages. Typisk først i Teknik- og Miljøudvalget, dernæst i Økonomiudvalget og endelig af Byrådet.

DEN OPFØLGENDE FASE

Når politikken er vedtaget, skal den formidles og forankres internt i de øvrige forvaltninger og ude i lokalsamfundet blandt borgere og erhvervsdrivende. Det er nu, den skal have liv, og det er nu arbejdet med at nå målsætningerne starter.

Integrer politikken i den øvrige planlægning

I denne fase er det vigtigt at arbejde på at integrere naturpolitikken i kommunens øvrige planlægning og opgaveløsning. Det sker dels via konkretisering af de besluttede indsatser i handle- og plejeplaner for natur og biodiversitet. Dels ved at indarbejde politikken i

den førstkommande kommuneplan, så den bliver en bindende del af forvaltningsgrundlaget.

Naturpolitikken skal indarbejdes både i kommuneplanens hovedstruktur og i retningslinjer for arealanvendelsen. Det skal den for at undgå unødvendig konkurrence mellem biodiversitet og andre interesser i arealressourcen. I nogle tilfælde kan det også være relevant at indarbejde dele af naturpolitikken i kommuneplanens rammer for lokalplanlægningen.

En succesfuld integrering af naturpolitikken i alle dele af kommunen kræver, at jeres kolleger og chefer i de relevante forvaltninger bliver opmærksomme på den nye politik og på, hvad der er deres ansvar at implementere eller tage hensyn til. Det er derfor en god idé at præsentere politikken på møder for de dele af den kommunale forvaltning, som skal bidrage til, og som får glæde af realiseringen.

EKSEMPEL: FORANKRING HOS BORGERE I HJØRRING KOMMUNE

- ◆ Afhold konkurrence, hvor borgere og lokale virksomheder kan byde ind med konkrete projektideer og præmier de bedste idéer
- ◆ Etabler en onlineplatform, der samler information og skaber vedvarende engagement om udmøntning af politikken

Kommunens naturvejledere, institutioner, skoler, social- og sundhedsforvaltning samt kultur- og fritidsforvaltning er centrale her.

Det har Aalborg Kommune gjort ved at lave høring i hele kommunen. Konkret har de medarbejdere, der har haft ansvar for at udvikle naturpolitikken holdt møder med centrale afdelinger for at forankre politikken internt i kommunen. Her er medarbejdere i Vej- og Park (driftsenheden) særligt vigtige at nå, da de løfter mange praktiske opgaver med drift og pleje af kommunens egne arealer. Her er ejerskabet og forståelsen for betydningen af frøblandinger, plantevalg, klippehøjder og klippetidspunkter vigtig.

Naturpolitikken skal også forankres hos (by)planlæggerne og miljøsagsbehandlerne. De sidder i det daglige og afvejer arealanvendelsesinteresserne op mod hinanden og arbejder med bosætning, byudvikling og infrastruktur anlæg, erhvervsudvikling, lokalisering af industri anlæg og husdyrbrugsgodkendelser. Det er alle områder, der har stor indflydelse på implementeringen af politikken.

Forankring i lokalsamfundet

Naturpolitikken skal naturligvis også leve uden for kommunens byrådssal, administrationsbygninger, parker og skove. En tidlig involvering af borgere og andre interessenter via for eksempel borgermøder gøder jorden for de gode samarbejder, når politikken skal implementeres. Opfølgende informationskampagner, formidling på offentlige institutioner og målrettet information til private lodsejere, der ejer arealer, som er særligt vigtige for at bevare og udvikle naturen, er oplagte veje at gå.

I Hjørring Kommune har de haft stort fokus på at forankre kommunens naturpolitik i den brede befolkning såvel som internt i kommunens andre forvaltninger gennem en tæt inddragelsesproces fra første færd. Laus Gro-Nielsen, biolog i Team Natur i Hjørring Kommune, fortæller:

”Vi tilrettelagde den indledende idéfase med to visionsdage i kommunen: Én dag i Team Natur og én dag med kommunens andre forvaltninger. Det muliggjorde, at de forskellige fagligheder kunne bidrage med input fra starten af processen. Herefter blev Det Grønne Råd i kommunen involveret i flere omgange, så de kunne være med til at skabe naturpolitikken. Vi opfordrede også medlemmerne til at informere deres bagland, så vi fik en bred forankring.”

Processen har ifølge Søren Smalbro, formand for Teknik- og Miljøudvalget i Hjørring Kommune, bidraget til et stærkt engagement blandt borgerne. Også blandt politikkerne i kommunens andre udvalg er naturpolitikken integreret som en del af deres overvejelser om planlægning, der på den ene eller anden måde påvirker, gør brug af eller har gavn af naturen. Det kan for eksempel være inden for sundhedsområdet, bosætning og turisme.

”Det bedste ved at have fået en naturpolitik i kommunen er, at vi nu arbejder mod nogle fælles mål og kan foretage fornuftige prioriteringer og på den måde udnytte de ressourcer, vi har til rådighed, bedst muligt”, fortæller Søren Smalbro.

Udarbejd og implementer konkrete handleplaner

Internt i jeres egen afdeling er det vigtigt at udarbejde konkrete handleplaner, som følger op på de forskellige mål og fokusområder i politikken. Det giver jer overblik over, hvilke opgaver det er vigtigst

Foto: Johannes Schjelde

at få løst her og nu, og hvilke der bedre kan vente. Om der er nogle lodsejere, som er særligt vigtige at gå i dialog med for at få iværksat konkrete driftsændringer, plejetiltag og lignende. Og det giver jer overblik over, om I har den nødvendige finansiering til at nå (nogle af) politikens mål, eller om I skal søge ekstern finansiering.

I Varde Kommune udarbejdes handleplanen under stor politisk bevågenhed, da politikerne har et stort ejerskab til kommunens politik. De følger hvert år op på naturpolitikken med et Naturseminar på rådhuset, der har et særligt tema. Senest mundede det ud i en beslutning om at igangsætte en handleplan for den for nyligt vedtagne naturpolitik:

”Naturseminaret satte tingene i perspektiv fra det nationale niveau til det lavpraktiske, udførende niveau i kommunen. Det bragte vores naturpolitik ind i en større sammenhæng.”, udtaler Preben Friis-Hauge, formand for udvalget for Plan og Teknik, Varde Kommune.

Revision af politikken

Efter en årrække med implementering af politikken bliver det tid til at evaluere målopfyldelsen og revidere politikken. Måske blæser der nye politiske vinde efter et kommunalvalg. Måske er der kommet nye væsentlige opgaver fra det nationale niveau. Forhåbentlig er der sket gode fremskridt ude i naturen, som gør det relevant at genoverveje målsætninger, prioriteringer og indsatser.

Foto: Kristian Ørsted Pedersen

LITTERATURHENVISNINGER

Inspirationskataloget bygger på nedenstående kilder. Det er også her det anbefales at starte søgningen, hvis I har behov for uddybning eller yderligere inspiration.

POLITIK, STRATEGI OG FINANSIERING

- City of Cape Town Municipality. Strategic Plan 2009-2019. 2009.
- City of Joondalup. Biodiversity Action Plan 2009-2019. 2009.
- European Union. The EU Biodiversity Strategy to 2020. June, 2011.
- EU Kommissionen. LIFE MILJØ. <https://ec.europa.eu/easme/en/life>
- Herning Kommune. Natur. Naturpolitik. 2013.
- Holstebro Kommune. Naturpolitik 2011. 2011.
- Hjørring Kommune. Vi er naturkommunen. Hjørring Kommunes naturpolitik. Visioner, målsætninger, handling. 2016.
- Københavns kommune. Biodiversitet i København, strategi 2022-2050. 2023.
- Regeringen. Naturplan Danmark – Vores fælles natur. Oktober, 2014.
- Secretariat of the Convention on Biological Diversity. UNEP/CBD/COP/DEC/X/2. The Strategic Plan for Biodiversity 2011-2020 and the Aichi Biodiversity Targets. October, 2010.
- Varde Kommune. Naturpolitik i Varde Kommune. April, 2016.
- Aalborg Kommune. UNDER ÅBEN HIMMEL – Politik for natur, parker og udeliv – Vision 2025. 2018.

VEJLEDNING OG ANBEFALING

- Avlonitis, G., Doll, C., Galt, R., Mader, A., Moreno- Peñaranda, R., Patrickson, S., Puppim de Oliveira, J.A. and Shih, W. Biodiversity and Municipal Planning: Local Biodiversity Strategy and Action Plan Guidelines. January, 2012.
- Ejrnæs, R., Bruun, H.H., Heilmann-Clausen, J. og Strandberg, B. Virkemiddelkatalog for natur. De vigtigste mål i biodiversitetsforvaltningen og deres tilhørende virkemidler. Aarhus Universitet. 2019.

- ICLEI - Local Governments for Sustainability (Management). BiodiverCITIES: A Handbook for Municipal Biodiversity Planning and Management. Inc., Toronto. 2015.
- Secretariat of the Convention on Biological Diversity. Guidelines for an Integrated Approach in the Development and Implementation of National, Subnational and Local Biodiversity Strategies and Action Plans, 78 pages. 2017.
- Secretariat of the Convention on Biological Diversity. NBSAP training modules version 2.1 – Module 1. An Introduction to National Biodiversity Strategies and Action Plans. Montreal, June 2011.

METODE OG BAGGRUND

- Ejrnæs, R., Moeslund, J.E., Brunbjerg, A.K., Groom, G.B. & Bladt, J. 2018. Videreudvikling af lokal bioscore for biodiversitetskortet for Danmark. Aarhus Universitet, DCE.
- Fredshavn, J.R., Nygaard, B. & Ejrnæs, R. Naturtilstand på ter-restriske naturarealer – besigtigelser af § 3-arealer. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. 46 s. Faglig rapport fra DMU nr. 736. 2009.
- Ejrnæs, R., Bladt, J., Dalby, L. & Nygaard, B. 2021. Naturkapitalindeks for danske kommuner i 2020. Metodebeskrivelse og guide. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 20 s. - Teknisk rapport nr. 205 <http://dce2.au.dk/pub/TR205.pdf>
- Søgaard, B., Skov, F., Ejrnæs, R., Nielsen, K.E., Pihl, S., Clausen, P., Laursen, K., Bregnballe, T., Madsen, J., Baatrup-Pedersen, A., Søndergaard, M., Lauridsen, T.L., Møller, P.F., Riis-Nielsen, T., Buttenschøn, R.M., Fredshavn, J., Aude, E. & Nygaard, B. Kriterier for gunstig bevaringsstatus. Naturtyper og arter omfattet af EF-habitatdirektivet & fugle omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. 2. udgave. Danmarks Miljøundersøgelser. 462 s. - Faglig rapport fra DMU, nr. 457. 2003.

ANNEKS 1: TRUSLER MOD NATUR OG BIODIVERSITET

Her finder I en oversigt over kendte direkte og indirekte årsager til tab af natur og biodiversitet.

- Tab og forringelse af levesteder
- Tab og isolering af oprindelige arter
- Tab af genetisk variation
- Manglende pleje
- Overgræsning
- Spredning af invasive arter
- Intensiv landbrugs- og skovbrugsdrift
- Forurening fra næringsstoffer, giftstoffer, affald, støj, lys
- Klimaforandringer, tørke, ændret nedbørscyklus
- Unaturlig hydrologi, dræning, rørlægning, opdæmning
- Urbanisering, beboelse, infrastruktur, erhverv, udnyttelse af tomter/restarealer
- Øget trafik
- Erosion
- Stigende jordpriser, jorderhvervelse
- Besluttede arealanvendelsesplaner, kommuneplan og lokalplaner
- Befolkningstilvækst, øget tilflytning
- Begrænsede økonomiske ressourcer i kommunen
- Begrænsninger i kommunens juridiske beføjelser
- Manglende planlægningsredskaber
- Begrænset samarbejde regionalt på tværs af kommunegrænser om beskyttelse på økosystemniveau
- Begrænset samarbejde mellem det nationale og kommunale myndighedsniveau
- Begrænset samarbejde med forskere og lokale eksperter
- Begrænset bevidsthed blandt befolkningen om værdier ved biodiversitet og økosystemtjenester

ANNEKS 2: CHECKLISTE TIL MÅLFORMULERING

Her finder I inspiration til elementer, der er relevante at opstille naturbevarings- eller udviklingsmålsætninger for. Det kan være meningsfuldt at skelne mellem målsætninger for kommunens egne arealer og for kommunens areal som helhed.

Målsætninger for areal

- Bevaring af eksisterende naturareal og eksisterende naturområder
- Stigning i naturareal i kommunen om 5, 10 og 20 år
- Stigning i arealet af de naturtyper der er mest truede i kommunen og på landsplan
- Bevaring og etablering af parker, lommeparker og småbiotoper
- Kortlægge og/eller overvåge visse naturtypers forekomst og udbredelse

Målsætninger for kvalitet

- Prioriterede naturtyper, der skal have eller opnå gunstig bevaringsstatus
- Habitatnaturtyper, der skal have eller opnå gunstig bevaringsstatus
- Andel naturområder hvor den nuværende naturtilstand skal opretholdes
- Andel naturområder hvor den nuværende naturtilstand skal forbedres
- Kortlægge og/eller overvåge naturtypers eller naturområders bevaringstilstand
- Gennemføre kortlægning af trusselsbillede

Målsætninger for arter

- Bilagsarter, der skal have eller opnå gunstig bevaringsstatus
- Kritisk truede arter, hvor bestanden(e) skal sikres på deres tilbageværende levested(er)
- Truede arter, hvor bestanden(e) skal stabiliseres eller øges
- Sårbare og sjældne arter, hvor bestanden(e) skal stabiliseres eller øges
- Invasive arter, der skal bekæmpes helt eller delvist

Målsætninger for arter

- Gennemføre kortlægning og/eller overvågning af visse arter eller artsgrupper
- Gennemføre kortlægning af trusselsbillede

Målsætninger for sammenhæng

- Antal større sammenhængende naturområder >1.000 ha
- Antal større sammenhængende naturområder > 100 ha
- Etablering af naturpark
- Etablering af passager mellem (mindre) naturområder
- Fjerne spærringer

Målsætninger for processer

- Antal ha med græsning eller vildgræsning inden for en given tidshorisont
- Bevaring og genetablering af naturlig hydrologi
- Km kyststrækning med fri kystdynamik
- Naturlig succession og bevaring af gamle træer til naturlig ældning, og dødt ved

Målsætninger for benyttelse

- Etablering af nye stier og adgangsveje bestemte steder
- Naturvejledningstimer til rådighed for borgere
- Antal ude- eller undervisningstimer i naturen
- Reducere brug af nærings- og giftstoffer
- Øge certificering og andre tiltag til naturvenlig drift af produktionsarealer
- Integration af biodiversitetshensyn på tværs af forvaltninger og i lokalsamfundet

Inspirationskataloget er en hjælp til de kommuner, der skal i gang med at formulere en ny politik for natur og biodiversitet. Gennem syv guidende trin gives eksempler fra danske kommuner på rammesætning, formulering og prioritering af vision, mål, indsatser, finansiering og opfølgning.

VIL DU VIDE MERE

Klik ind på www.dn.dk/naturkommuner og find Kommunernes naturopgaver – et juridisk overblik. Her får du et overblik over, hvilke opgaver kommunen som myndighed og lodsejer har ansvar for at løse ifølge lovgivningen. Her kan du også finde inspiration til naturdebatten i **DE 10 SPØRGSMÅL** og til virkemidler, der fremmer biodiversitet i Virkemiddelkatalog for natur.

